

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Viešosios teisės katedra**

Evelinos Eidukaitytės,
V kurso, viešųjų finansų ir mokesčių teisės
studijų šakos studentės

Magistro darbas

**Pridėtinės vertės mokesčio taikymo finansinėms paslaugoms
iššūkiai Lietuvoje
Challenges of Applying Value Added Tax to Financial
Services in Lithuania**

Vadovas: dr. Vitas Vasiliauskas

Recenzentas: doc. dr. Martynas Endrijaitis

Vilnius
2025

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe analizuojamas pridėtinės vertės mokesčio taikymo finansinėms paslaugoms teisinis reguliavimas Lietuvos teisinėje sistemoje. Analizuojant pridėtinės vertės mokesčio taikymą finansinėms paslaugoms, nagrinėjamos šio instituto ir su juo susijusio reglamentavimo ypatybės bei praktinės problemos, su kuriomis susiduria tiek tradiciniai finansų rinkos dalyviai, tiek inovatyvias finansines paslaugas teikiantys subjektai.

Pagrindiniai žodžiai: pridėtinės vertės mokestis, finansinės paslaugos, fiskalinis neutralumas, teisė į atskaitą, mišrios paslaugos.

This thesis analyses the legal regulation of the application of value added tax to financial services in the Lithuanian legal system. Examining the application of value added tax to financial services, the study explores the legal characteristics of this tax mechanism and the specific regulatory aspects associated with it, as well as the practical challenges faced by both traditional financial market participants and innovative financial service providers.

Keywords: value added tax, financial services, fiscal neutrality, right to deduct, mixed supplies.

TURINYS

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	2
IŽANGA	3
1. PRIDĖTINĖS VERTĖS MOKESČIO SISTEMA IR JOS PAGRINDINIAI PRINCIPAI.....	7
1.1. Pridėtinės vertės mokesčio harmonizavimas.....	7
1.2. Fiskalinio neutralumo principas pridėtinės vertės mokesčio sistemoje	8
1.3. Pagrindinės pridėtinės vertės mokesčio savybės ir išimtys.....	10
2. FINANSINĖS PASLAUGOS PRIDĖTINĖS VERTĖS MOKESČIO SISTEMOJE	13
2.1. Finansinių paslaugų kategorijos pridėtinės vertės mokesčio taikymo tikslais.....	13
2.2. Teisė apmokestinti finansines paslaugas pridėtinės vertės mokesčiu	15
2.3. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikos svarba pridėtinės vertės mokesčio taikymo finansinėms paslaugoms reglamentavimui Lietuvoje	16
3. PRIDĖTINĖS VERTĖS MOKESČIO TAISYKLIŲ TAIKYMO FINANSINĖMS PASLAUGOMS PROBLEMATIKA LIETUVOJE	19
3.1. Finansinių paslaugų traktavimas pridėtinės vertės mokesčio tikslais	19
3.1.1. Pagrindiniai principai identifikuojant finansines paslaugas	19
3.1.2. Finansinių paslaugų traktavimo pridėtinės vertės mokesčio tikslais problematika Lietuvoje ir jos sprendimas vadovaujantis Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencija	26
3.2. Teisė į pridėtinės vertės mokesčio atskaitą	31
3.2.1. Finansines paslaugas teikiančių subjektų teisė į pirkimo pridėtinės vertės mokesčio atskaitą	31
3.2.2. Finansinių sandorių ryšys su ekonomine veikla.....	35
3.3. Mišrios paslaugos	38
3.3.1. Pirkimo pridėtinės vertės mokesčio paskirstymo taisyklės	39
3.3.2. Atsitiktiniai sandoriai	40
4. FINANSINIŲ PASLAUGŲ NEAPMOKESTINIMO PRIDĖTINĖS VERTĖS MOKESČIU FISKALINĖS PASEKMĖS IR ATEITIS	43
4.1. Konkurencingumo klausimai ir fiskalinio neutralumo principo pažeidimai.....	43
4.2. Finansinių paslaugų ateitis pridėtinės vertės mokesčio kontekste	44
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	47
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	49
SANTRAUKA	56
SUMMARY	57

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

EEB	Europos Ekonominė Bendrija
ESTT	Europos Sąjungos Teisingumo Teismas
Įsakymas Nr. 157	Detalus pridėtinės vertės mokesčiu neapmokestinamų finansinių paslaugų sąrašas patvirtintas Lietuvos Respublikos finansų ministro 2002 m. birželio 6 d. įsakymu Nr. 157 „Dėl Pridėtinės vertės mokesčiu neapmokestinamų finansinių paslaugų, nurodytų Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 28 straipsnio 1–4 dalyse, sąrašo patvirtinimo“
KISĮ	Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas
LVAT	Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas
p.	puslapis
Pirmoji Tarybos direktyva	1967 m. balandžio 11 d. Pirmoji Tarybos direktyva 67/227/EEB
PVM	pridėtinės vertės mokestis
PVM VI direktyva	2006 m. lapkričio 28 d. Tarybos direktyva 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos
PVMĮ	Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas
PVMĮ komentaras	Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo komentaras
t. y.	tai yra
VMI	Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos

IŽANGA

Nagrinėjamos temos aktualumas. PVM taikymo finansinėms paslaugoms reglamentavimo klausimai dėl sparčiai besikeičiančios finansinių paslaugų rinkos laikytini išskirtinės reikšmės. Sparčiai besikeičianti finansinių paslaugų rinka pasireiškia subjektų, teikiančių finansines paslaugas, vis dažnesniu pasirinkimu teikti tokius finansinius sandorius, kuriuos sudaro keli paslaugų elementai. Dažniausiai sandoriai, susidedantys iš kelių elementų, sudaromi iš tokių, kurie PVMĮ prasme yra laikomi finansine paslauga bei iš tokių, kurie PVMĮ prasme nelaikomi finansine paslauga. Besikeičiant finansinių paslaugų struktūros modeliui, dažnu atveju dėl teisinio neapibrėžtumo patiems mokesčių mokėtojams yra sudėtinga įsivertinti, ar jų teikiamos paslaugos, sudarytos iš kelių elementų, gali būti laikytinos vienu nedalomu finansiniu sandoriu. Tai, jog mokesčių mokėtojams yra sudėtinga patiems įsivertinti, ar jų teikiama paslauga PVM tikslais gali būti laikytina finansine patvirtina ir oficiali VMI skelbiama statistika dėl gaunamų prašymų dėl įpareigojančių sprendimų, kurioje yra išskirta dalis „finansinių paslaugų traktavimas PVM tikslais“. Toks statistikoje išskiriamas skirsnis atskleidžia dažną subjektų kreipimąsi dėl šio instituto taikymo praktikoje bei patvirtina, jog finansinių paslaugų aiškinimas PVM tikslais nėra be trūkumų.

Aktualumą į PVM taikymo finansinėms paslaugoms institutą įneša ir tai, jog Lietuvoje sparčiai auga finansinių technologijų sektorius. Per pastaruosius penkerius metus – nuo 2020 m. iki 2024 m. imtinai, finansinių technologijų įmonių skaičius padidėjo apytiksliai nuo 230 įmonių iki 270 įmonių (t. y., apytiksliai – 15 procentų). Finansinių technologijų įmonės naudoja novatoriškas technologijas finansiniams sprendimams pateikti, t. y., jos veikia kaip tarpininkas tarp tradicinių finansinių paslaugų ir skaitmeninių inovacijų, dažnu atveju teikdamos tokias paslaugas, kaip, pavyzdžiui, įskaitant, bet neapsiribojant – mobilieji bei elektroniniai mokėjimai, investicijų platformos, skaitmeninės bankininkystės paslaugos. Tam, kad šios įmonės galėtų suteikti kokybiškas, greitas, patogias, saugumo reikalavimus atitinkančias paslaugas savo vartotojams, tam tikras paslaugas jos turi įsigyti iš trečiųjų asmenų, kurie yra labiau specializuoti atitinkamose srityse, pavyzdžiui – technologinius sprendimus, kibernetinio saugumo priemones, aukšto lygio reguliacinio atitikimo paslaugas, be kita ko, samdyti licencijuotus mokėjimų operatorius ar duomenų analizės paslaugų teikėjus. Minėtos paslaugos, įsigyjamos iš trečiųjų asmenų, yra apmokestinamos PVM, tačiau, sumokėto pirkimo PVM, finansinių technologijų bendrovės neturi teisės atskaityti, nes jų pačių teikiamos finansinės paslaugos – neapmokestinamos PVM.

Taigi, darbo autorės nuomone, egzistuoja išsamaus tyrimo, kuriame būtų išanalizuotas PVM taisyklių finansinėms paslaugoms taikymas Lietuvoje identifikuojant pagrindinius teisinio reguliavimo trūkumus, poreikis.

Darbo tikslas. Magistro darbo tikslas yra išanalizuoti PVM taikymo finansinėms paslaugoms galiojančių taisyklių reglamentavimą Lietuvos teisinėje sistemoje ir taip identifiкуoti pagrindines dėl Lietuvoje galiojančio teisinio reguliavimo ir jo aiškinimo kylančias problemas bei, pasiūlyti darbo metu svarbiausių identifiкуotų problemų sprendimo būdus.

Darbo uždaviniai. Tikslo įgyvendinimui formuojami tokie darbo uždaviniai:

- (i) išnagrinėti PVM taikymo finansinėms paslaugoms teisinio reguliavimo taisykles Lietuvoje bei įvertinti reglamentavimui ESTT jurisprudencijoje formuojamų taisyklių / principų daromą įtaką;
- (ii) įvertinti finansinių paslaugų teikėjų galimybes pasinaudoti pirkimo PVM atskaita bei pirkimo PVM paskirstymo taisyklių taikymo ypatumus subjektams teikiant mišrias paslaugas;
- (iii) įvertinti PVM neapmokestinamų finansinių paslaugų reguliavimo režimo poveikį Lietuvos konkurencingumui;
- (iv) įgyvendinus i–iii uždavinius, pasiūlyti rekomendacijas, koku būdu (kokiais būdais), svarbiausios identifiкуotos problemos gali būti sprendžiamos.

Darbo objektas. Finansinių paslaugų apmokestinimo PVM Lietuvoje taisyklės.

Dėl ribotos darbo apimties, analizuojant finansinių paslaugų atribojimo nuo panašaus pobūdžio paslaugų ir sandorių, susidedančių iš kelių elementų problematiką Lietuvoje, nėra analizuojama kiekviena finansinių paslaugų kategorija atskirai (kuri suprantama finansine PVM prasme). Aiškinimui yra pasitelkiami hipotetiniai pavyzdžiai, kuriuos analizuojant atskleidžiamos problemos, kylančios mokesčių mokėtojams bei jų galimi sprendimo būdai.

Darbe naudojami tyrimo metodai. Darbe naudojami šie pagrindiniai mokslinio tyrimo metodai:

- (i) **Lingvistinis metodas.** Šis metodas naudojamas aiškinant darbui aktualių sampratų turinį bei jų bruožus, pavyzdžiui, įskaitant, bet neapsiribojant – kokios paslaugos laikomos finansinėmis PVM tikslais, kaip suprantamas fiskalinis neutralumas PVM kontekste, kas yra laikoma atsitiktiniais sandoriais;

- (ii) **Sisteminis metodas.** Pasitelkiant šį metodą, siekiama įvertinti teisės aktų nuostatomis įtvirtintą finansinių paslaugų reglamentavimą PVM tikslais bei, galiojančiu reglamentavimu daromą poveikį Lietuvos konkurencingumui ir pamatiniam PVM sistemos fiskalinio neutralumo principo užtikrinimui;
- (iii) **Precedentinis metodas.** Šiuo metodu naudojamosi analizuojant ESTT sprendimus ir vertinant jų taikymą sprendžiant teisinio apibrėžtumo trūkumą Lietuvoje;
- (iv) **Aprašomasis metodas.** Šis metodas pasitelkiamas apibūdinant PVM harmonizavimą, pamatinius PVM sistemos principus bei pagrindinius bruožus;
- (v) **Teleologinis metodas.** Naudojantis šiuo metodu aptariama, dėl kokių priežasčių finansinės paslaugos nėra apmokestinamos PVM ir vertinama, ar šiuo metu galiojantis reglamentavimas atitinka pamatinį PVM sistemos fiskalinio neutralumo principą;
- (vi) **Teisinių dokumentų analizės metodas.** Pasitelkiant šį metodą, analizuojamos PVMĮ įtvirtintos taisyklės taikomos finansinėms paslaugoms PVM tikslais.

Darbo originalumas. Magistro darbas yra originalus, kadangi, nepaisant to, kad finansinių paslaugų sektorius sparčiai vystosi ir tampa vis kompleksiškesnis, Lietuvoje PVM taikymo finansinėms paslaugoms reglamentavimas bei dėl esamo reglamentavimo kylanti problematika iki šiol, darbo autorės žiniomis, moksliniuose darbuose nėra analizuota. Šią temą fragmentiškai paliečia tik pavieniai mokesčių teisės specialistų pasisakymai žiniasklaidos ar naujienų agentūrų svetainių publikacijose.

Pažymėtina, jog magistro darbo autorė atlieka sistemišką ir detalią PVM taikymo finansinėms paslaugoms teisinio reguliavimo analizę, todėl, remiantis aukščiau įvardintu, magistro darbo autorė teigia, jog toks darbas yra pirmasis Lietuvoje.

Svarbiausi šaltiniai. Pagrindiniai darbe naudojami šaltiniai yra ESTT jurisprudencija, PVMĮ, PVMĮ komentaras bei užsienio teisės mokslininkų darbai.

Kadangi Lietuvoje nėra mokslinės literatūros, kurioje būtų nagrinėjamas PVM taikymas finansinėms paslaugoms, juolab jo problematika, o ESTT jurisprudencijoje suformuoti principai yra privalomi Europos Sąjungos valstybėms narėms, analizuojant PVM taikymo finansinėms paslaugoms problematiką nacionalinėje teisėje ypatingą reikšmę užima ESTT sprendimai, ypač kiek jie susiję su finansinių paslaugų atribojimu nuo panašaus pobūdžio paslaugų, finansiniais sandoriais, susidedančiais iš kelių elementų, fiskalinio neutralumo principo užtikrinimo aiškinimu, finansinių sandorių ryšiu su ekonomine veikla bei atsitiktiniais sandoriais.

Pažymėtina ir PVMĮ bei PVMĮ komentaro svarba, kadangi, šiame darbe detaliai analizuojamos ir vertinamos PVMĮ nuostatos bei, atitinkamai, PVMĮ komentare įtvirtintos PVMĮ aiškinimo taisyklės, kurios yra privalomos mokesčių administratoriui. Nurodyti šaltiniai naudojami apibrėžiant finansinių paslaugų kategorijas PVM tikslais, aiškinant PVM VI direktyvoje įtvirtintą bendrą finansinių paslaugų neapmokestinimo PVM taisyklės išimtį ir jos įgyvendinimą nacionalinėje teisėje, nagrinėjant pirkimo PVM atskaitos mechanizmą finansinių paslaugų kontekste bei, analizuojant mišrių paslaugų reglamentavimą, t. y., atvejus, kuomet subjektai teikia tiek finansines – PVM neapmokestinamas paslaugas, tiek kitas paslaugas, kurios yra apmokestinamos PVM, arba atvejus, kuomet finansiniai sandoriai nėra nuolatinė subjekto veikla.

Galiausiai, pasitelkiant užsienio teisės mokslininkų darbus, atskleidžiamos priežastys, dėl kurių finansinės paslaugos nėra apmokestinamos PVM, vertinamas finansinių paslaugų neapmokestinimo PVM poveikis rinkos dalyviams, atskleidžiama, su kokiais sunkumais susiduria finansų rinkos dalyviai dėl jų teikiamų paslaugų neapmokestinimo PVM.

1. PRIDĖTINĖS VERTĖS MOKESČIO SISTEMA IR JOS PAGRINDINIAI PRINCIPAI

1.1. Pridėtinės vertės mokesčio harmonizavimas

PVM šiuolaikinėje mokesčių sistemoje užima itin reikšmingą vietą kaip universalus bei efektyvus būdas apmokestinti prekes ir paslaugas. PVM yra harmonizuotas visoje Europos Sąjungoje bei patenka į vieną iš keturių Europos Sąjungos nuosavųjų išteklių komponentų, o jo lankstus taikymas užtikrina, kad visa ekonominė mokesčio našta tenka galutiniam vartotojui.

PVM pirmą kartą buvo įvestas 1954 m. Prancūzijoje, Maurice Laure pasiūlius PVM veikimo schemą, pakeitusią iki tol galiojusį apyvartos mokestį. Prancūzijoje įvedus PVM, jis pasirodė kaip veiksmingas, lengvai surenkamas ir pritaikomas mokestis (Waerzeggers, 2008, p. 2). 1957 m. Prancūzija, Belgija, Vokietija, Italija, Liuksemburgas bei Nyderlandai pasirašė EEB steigimo sutartį, kuria buvo susitarta sukurti bendrąją rinką bei užtikrinti laisvą prekių, asmenų, paslaugų ir kapitalo judėjimą tarp valstybių narių. Šios sutarties 93 straipsnyje numatyta, kad Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu ir pasikonsultavusi su Europos Parlamentu bei Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu, vieningai priima nuostatas dėl apyvartos mokesčius, akcizą ir kitas netiesioginio apmokestinimo formas reglamentuojančių teisės aktų suderinimo, kurios yra būtinos užtikrinti, kad iki 1992 m. gruodžio 31 d. bus sukurta ir ims veikti vidaus rinka (Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartis, 1957), todėl netiesioginių mokesčių derinimas pasirašiusioms šalims tapo itin reikšmingas.

Svarus postūmis greičiau pasiekti vieningą PVM sistemą visose EEB narėse – 1963 m. parengta Neumarko ataskaita, kurioje, be kita ko, rekomenduota atsisakyti senųjų apyvartos mokesčių ir juos pakeisti bendrąja PVM sistema (Schiff, 1973, p. 5). Remdamasi šiomis rekomendacijomis, Taryba 1967 m. balandžio 11 d. priėmė Pirmąją Tarybos direktyvą dėl valstybių narių teisės aktų, reglamentuojančių apyvartos mokesčius, suderinimo, kuria buvo pakeista iki tol valstybėse narėse galiojusi apyvartos mokesčių sistema bendrąja PVM sistema. Valstybės narės buvo įpareigosotos iki 1970 m. pereiti prie bendrosios PVM sistemos, tačiau, realiai tai buvo įgyvendinta tik 1973 m.

Pirmosios Tarybos direktyvos preambulėje atskleistas PVM universalumas, nurodant, jog bendros PVM sistemos principas apima bendro vartojimo mokesčio taikymą prekėms ir paslaugoms, kuris yra tiksliai proporcingas prekių ir paslaugų kainai, nepriklausomai nuo to, kiek sandorių įvyksta gamybos ir paskirstymo procese iki apmokestinimo momento. Kiekviename sandoryje PVM, apskaičiuojamas pagal prekių ar

paslaugų kainą taikomu tarifu, turi būti mokėtinas atėmus tiesiogiai su įvairiomis sąnaudų sudedamosiomis dalimis susijusį PVM. Taigi, visuose gamybos ir paskirstymo etapuose mokestis taikomas visoms prekėms ir paslaugoms, o šios sistemos tikslas – kiekviename gamybos ar paskirstymo etape leisti atskaityti mokestį, sumokėtą už jų pirkinius, iš sumos, kurią reikia sumokėti už pardavimus (Tarybos 1967 m. balandžio 11 d. direktyva 67/227/EEB dėl valstybių narių teisės aktų, reglamentuojančių apyvartos mokesčius, suderinimo). Tokia sistema buvo pasirinkta todėl, nes ji neiškraipo konkurencijos ir netrukdo laisvam prekių bei paslaugų judėjimui bendroje rinkoje.

Dabar Europos Sąjungoje turime galiojančią PVM VI direktyvą, kuria yra nustatyta bendroji PVM sistema. PVM VI direktyvos 1 straipsnyje numatyta, jog pagal bendros PVM sistemos principą, prekės ir paslaugos apmokestinamos bendru vartojimo mokesčiu, kuris yra proporcingas prekių bei paslaugų kainai, nors daugelis sandorių vykdomi gamybos ir paskirstymo metu iki to etapo, kai skaičiuojamas mokestis, kuris už kiekvieną sandorį apskaičiuojamas taip – iš pardavimo PVM, apskaičiuoto prekių ar paslaugų kainai taikant toms prekėms arba paslaugoms nustatytą PVM tarifą, atimama įvairioms sąnaudų sudedamosioms dalims tiesiogiai priskirtino pirkimo PVM suma, o bendra PVM sistema taikoma visuose etapuose, įskaitant ir mažmeninę prekybą (Tarybos 2006 m. lapkričio 28 d. direktyva 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio sistemos).

PVM harmonizavimas Europos Sąjungoje buvo vienas esminių žingsnių kuriant bendrąją Europos Sąjungos rinką, ir šių nuoseklių reformų dėka šiandien Europos Sąjungos mastu galime kalbėti apie bendrą PVM sistemą, kuri reiškia visų Europos Sąjungos valstybių narių pareigą nacionalines PVM sistemas suderinti su Europos Sąjungos bendrąja PVM sistema. Taigi, PVM tapo ne tik efektyviai renkamam valstybių narių biudžeto pajamų šaltiniu, bet ir vienu pagrindinių Europos Sąjungos fiskalinės politikos instrumentų.

1.2. Fiskalinio neutralumo principas pridėtinės vertės mokesčio sistemoje

Europos Sąjungos PVM sistema grindžiama dviem pagrindiniais principais – PVM, kaip bendrojo vartojimo mokesčio principu bei fiskalinio neutralumo principu (de la Feria, 2015, p. 1). Svarbu atkreipti dėmesį, jog PVM VI direktyva bei visuotinis PVM suderinamumas yra pagrįsti būtent fiskalinio neutralumo principu (Judgment of the Court (Sixth Chamber) of 2 August 1993 Wilfried Lange v Finanzamt Fürstenfeldbruck, Case C-111/92). Kadangi PVM struktūriškai sukurtas kaip vartojimo mokestis, siekiama, kad mokesčio našta prisiimtų tik galutinis vartotojas, o apmokestinamieji asmenys turėtų teisę į pirkimo PVM atskaitą. ESTT tai pažymi ir aiškindamas fiskalinio neutralumo principą savo

jurisprudencijoje, nurodydamas, jog šis principas įgyvendinamas naudojant atskaitos sistemą, kurios tikslas – visiškai atleisti apmokestinamąjį asmenį nuo vykdant bet kokią ekonominę veiklą mokėtino ar sumokėto PVM (Judgment of the Court (Sixth Chamber) of 13 March 2014 Finanzamt Saarlouis v Heinz Malburg, Case C-204/13). Taip pat, fiskalinio neutralumo principas PVM veikimo modelio kontekste reikalauja, kad verslo sprendimai nebūtų iškreipiami dėl mokestinės naštos. Taip užtikrinama, kad subjektų ekonominiai sprendimai būtų grindžiami rinkos logika, o ne priklausomi nuo apmokestinimo sąlygų. Be kita ko, pažymėtina, jog neutralių mokesčių sąvoka apibrėžiama kaip tokių, kurie nekeičia žmonių ar įmonių sprendimų ir dėl to nesukelia nuostolių ekonomikai (Black, 2003, p. 320).

Tačiau, PVM VI direktyvoje yra nustatytos išimtys, kai tam tikri sandoriai atleidžiami nuo PVM be teisės į atskaitą, o apmokestinamasis asmuo negali susigrąžinti pirkimo PVM, sumokėto už tiesiogiai su tomis neapmokestinamosiomis prekėmis ar paslaugomis susijusias išlaidas. Tokios PVM VI direktyvoje reglamentuojamos išimtys gali iškreipti ar kliudyti pamatiniam fiskalinio neutralumo principo taikymui (Judgment of the Court (Third Chamber) of 2 June 2005. Waterschap Zeeuws Vlaanderen v Staatssecretaris van Financiën, Case C-378/02), kuriuo grindžiama PVM veikimo sistema, jas taikant, mokestinė našta gali būti paskirstoma neteisingai, o panašaus pobūdžio paslaugas teikiančių subjektų verslo sprendimai gali būti iškreipti bei tokiu būdu yra nutraukiama PVM grandinė (Ebrill et al., 2001, p. 87). Pažymėtina, jog kai kurie autoriai teigia, kad pats išimties buvimas jau yra fiskalinio neutralumo principo pažeidimas (de la Feria, Walpole, 2009, p. 7). Atsižvelgiant į tai, jog PVM VI direktyvoje yra įtvirtintos išimtys, kai tam tikri sandoriai nėra apmokestinami PVM, ESTT nuosekliai formuoja praktiką, kurioje yra pabrėžiamas reikalavimas užtikrinti fiskalinį neutralumą, akcentuojant, jog panašioje padėtyje esantys ūkio subjektai turi būti vertinami vienodai siekiant išvengti konkurencijos iškraipymų vidaus rinkoje (Judgment of the Court (Fourth Chamber) of 29 October 2009 NCC Construction Danmark A/S v Skatteministeriet, Case C-174/08).

Svarbu atkreipti dėmesį, jog fiskalinio neutralumo principas reiškia ir konkurencijos iškraipymo, atsirandančio dėl skirtingo vertinimo PVM atžvilgiu, panaikinimą. Pavyzdžiui, ESTT byloje C-309/06 pareiškėjo parduodamus pyragus mokesčių administratorius traktavo kaip sausainius, o ne pyragus, todėl manė, kad jie turi būti apmokestinami standartiniu PVM tarifu, kai, tuo tarpu, pyragams buvo taikomas lengvatinis 0 procentų PVM tarifas, o sausainiams – ne. Dėl šios priežasties pareiškėjas skaičiavo bei mokėjo PVM į biudžetą, kurio mokėti nereikėjo. Po kurio laiko, mokesčių administratoriui pripažinus savo klaidą, jog pareiškėjo parduodamą produkciją jis traktavo klaidingai, pareiškėjas pateikė mokesčių administratoriui prašymą grąžinti sumokėtą PVM. Tačiau,

mokesčių administratorius tenkino prašymą tik iš dalies, grąžindamas tik 10 procentų pareiškėjo prašomos sumos bei nurodydamas, jog pareiškėjas tą dalį, kuri nebuvo tenkinta, susigrąžino iš savo klientų, parduodamas produktus, o tai, mokesčių administratoriaus teigimu, lemia nepagrįstą praturtėjimą.

ESTT sprendimas šį ginčą nurodė, jog fiskalinio neutralumo principas draudžia panašias, tarpusavyje konkuruojančias prekes vertinti skirtingai PVM požiūriu, t. y., abiem minėtiems produktams – tiek pyragams, tiek sausainiams, turi būti taikomas vienodas PVM tarifas. Todėl, jei klaidingas tarifas taikomas keliems apmokestinamiesiems asmenims ir jei neteisingai dėl tokios klaidos surinktų PVM sumų grąžinimas bent iš dalies yra nulemtas apmokestinamųjų asmenų situacijos – kreditoriaus ar debitoriaus PVM srityje biudžeto atžvilgiu, toks skirtumas prieštarauja fiskalinio neutralumo principui tiek, kiek asmenys pardavinėjo panašaus pobūdžio prekes. Be to, ESTT pažymėjo, jog fiskalinio neutralumo principas neleidžia, kad nepagrįsto praturtėjimo draudimas būtų taikomas tik tokiems apmokestinamiesiems asmenims, kurie veikia kaip debitoriai mokesčių administratoriaus požiūriu, ir netaikomas apmokestinamiesiems asmenims, kurie veikia kaip mokesčių administratoriaus kreditoriai, jei tie apmokestinamieji asmenys parduoda panašias prekes. ESTT nusprendė, jog šioje situacijoje pareiškėjui turėjo būti sugrąžintas visas sumokėtas PVM, kad būtų kompensuotos vienodo požiūrio principo pažeidimo pasekmės (Judgment of the Court of 25 July 2018 Marks & Spencer plc v Commissioners of Customs & Excise, Case C-309/06).

Taigi, fiskalinio neutralumo principas yra vienas esminių PVM suderinamumo elementų, padedantis išlaikyti rinkos konkurencingumą bei prisidedantis prie teisingos mokestinės naštos paskirstymo. Be kita ko, atsižvelgiant į ESTT praktiką, galima teigti, jog šis principas draudžia panašaus pobūdžio paslaugas ar tarpusavyje konkuruojančias paslaugas vertinti skirtingai PVM kontekste. Atsižvelgiant į tai, galima teigti, jog, kadangi praktikoje tam tikros PVM VI direktyvoje įtvirtintos išimtys apsunkina šio principo įgyvendinimą, itin svarbu, kad jos būtų taikomos proporcingai ir pagrįstai, o mokesčių naštos paskirstymas nepriklausytų nuo to, ar apmokestinamasis subjektas turi teisę į PVM atskaitą.

1.3. Pagrindinės pridėtinės vertės mokesčio savybės ir išimtys

Esminius PVM požymius, pagal PVM VI direktyvą galima išskirti šiuos – tai bendras vartojimo mokestis, taikomas sandoriams, kurių objektas yra prekės ar paslaugos, kurio dydis nustatomas proporcingai kainai, kurią apmokestinamasis asmuo gauna už pateiktas prekes ar suteiktas paslaugas, kuris yra renkamas kiekvienu gamybos ir distribucijos etapu,

įskaitant mažmeninės prekybos etapą, neatsižvelgiant į iki tol atliktų sandorių skaičių, o pirmesniais gamybos ir platinimo proceso etapais sumokėtas PVM sumas galima atskaityti iš apmokestinamo asmens mokėtino PVM ir galiausiai visa našta tenka galutiniam vartotojui.

Visgi, nors šiuo universaliu vartojimo mokesčiu yra siekiama apmokestinti visus sandorius, kurių objektas yra prekės ar paslaugos, kaip jau minėta anksčiau, PVM VI direktyvoje yra numatytos tam tikros išimtys, kuomet sandoriai nėra apmokestinami PVM. Šios išimtys yra dvejopos – tam tikrų sandorių neapmokestinimas PVM be teisės į atskaitą ir tam tikrų sandorių apmokestinimas 0% PVM tarifu, kai apmokestinamajam asmeniui išlieka teisė pasinaudoti pirkimo PVM atskaita (Waerzeggers, 2008, p. 5). Atvejai, kuomet prekių tiekimas ar paslaugų teikimas neapmokestinamas PVM be teisės į atskaitą, reiškia, kad apmokestinamasis asmuo, tiekdamas prekes ar teikdamas paslaugas savo klientui neapskaičiuoja PVM, bet taip pat netenka teisės susigrąžinti pirkimo PVM, sumokėto už įsigytas prekes ar paslaugas, tiesiogiai susijusio su jo vykdoma ekonomine veikla.

Tais atvejais, kai PVM neapmokestinamosios prekės ar paslaugos naudojamos toliau kitiems, jau apmokestinamiesiems sandoriams, atsiranda „paslėptas“ mokesčio kaupimasis. Pavyzdžiui, apmokestinamasis asmuo – bankas (toliau – **Bankas**), teikiantis paskolų administravimo paslaugas, kurios pagal PVM VI direktyvą yra laikomos neapmokestinamosiomis paslaugomis, suteikia šią paslaugą apmokestinamajam asmeniui – nekilnojamojo turto plėtros bendrovei (toliau – **Bendrovė A**), kuri finansuoja savo statybų projektą Banko paskola. Kadangi Bankas neturi teisės į pirkimo PVM atskaitą, siekdamas padengti savo veiklos sąnaudas, pavyzdžiui, už naudojamas informacinių technologijų paslaugas, skirtas klientų duomenų valdymo sistemai, jis tam tikrą šių sąnaudų dalį įtraukia į savo teikiamos paslaugos kainą. Taigi, paslaugų kaina Bendrovei A tampa didesnė. Kai Bendrovė A savo klientams parduoda naujus pastatus taikydama standartinį PVM tarifą, ji apskaičiuoja šį mokestį nuo galutinės pardavimo kainos, į kurią jau įskaičiuota Banko paslaugų kaina. Taip atsiranda „paslėptas“ PVM – galutinis vartotojas sumoka ne tik PVM už naujo pastato kainą, bet ir už Banko paslaugas, kurios, nors ir yra neapmokestinamos, tačiau dėl Banko pirkimo PVM įtraukimo į paskolų administravimo paslaugos kainą netiesiogiai padidina naujo pastato galutinę kainą.

Apibendrinant galima teigti, jog atleidimas nuo PVM be teisės į atskaitą yra ne tik viena pagrindinių PVM, kaip vartojimo mokesčio išimčių, tačiau, iš dalies ji yra ir kenkianti mokesčio neutralumui (de la Feria, Krever, 2013, p. 2) bei dėl atsirandančios kumuliacijos neatitinkanti PVM, kaip bendrojo vartojimo mokesčio, teisinės prigimties (Doesum, Nellen, 2021, p. 59). Be to, atleidimas nuo PVM be teisės į atskaitą iškraipo konkurenciją,

kadangi panašaus pobūdžio paslaugas teikiantys apmokestinamieji subjektai, kurie gali naudotis teise į PVM atskaitą, turi konkurencinį pranašumą, nes jų paslaugų kaina yra mažesnė. Apmokestinamieji asmenys patiria našta, kadangi jie negali atskaityti pirkimo PVM, todėl, manytina, jog atleidimas nuo PVM be teisės į atskaitą veiktų tinkamai tik tuo atveju, jei apmokestinamasis asmuo, vykdydamas neapmokestinamą prekių tiekimą ar paslaugų teikimą nepatirtų pirkimo PVM.

2. FINANSINĖS PASLAUGOS PRIDĖTINĖS VERTĖS MOKESČIO SISTEMOJE

2.1. Finansinių paslaugų kategorijos pridėtinės vertės mokesčio taikymo tikslais

Visose Europos Sąjungos valstybių narių nacionalinėse PVM sistemose yra specialios taisyklės, taikomos finansinių paslaugų kategorijai, ir, visose valstybėse narėse jos laikomos neapmokestinamosiomis paslaugomis (de la Feria, Krever, 2013, p. 26). Visgi, dėl to PVM taisyklės netampa paprastomis (Merill, p. 163). Dažniausiai PVM netaikomas prekėms ir paslaugoms, kurios žmonėms yra būtinai reikalingos, bet pinigų nepakanka, arba, kurių tinklą reikia plėtoti ir remti (Buškevičiūtė, 2005, p. 99), tačiau PVM VI direktyvoje reglamentuojamas finansinių paslaugų neapmokestinimas grindžiamas ne siekiu sumažinti PVM regresyvumą ar paskatinti šių paslaugų vartojimą, bet veikiau siekiu išvengti praktinių ir techninių sunkumų, nes finansinės paslaugos laikomos tokia veiklos grupe, kurią pernelyg sudėtinga apmokestinti (de la Feria, 2007, p. 74). Pagrindiniai sunkumai yra siejami su finansinių paslaugų pridėtinės (apmokestinamosios) vertės nustatymu, kadangi, finansinės paslaugos dažnai neturi tikslios sandorio kainos (de la Feria, Walpole, 2009, p. 1). Pavyzdžiui, bankui suteikus paskolą savo klientui, jam, kaip kreditoriui, už suteiktą finansinę paslaugą skolininkas moka palūkanas. Tačiau, skolininko mokamos palūkanos apima ne tik jo paskolinto kapitalo kaip gamybos veiksnio panaudojimą, bet ir vartojimo galimybių sumažėjimą dėl skolininkui suteikto kredito ir patiriamą riziką, dėl tokių veiksmų, kaip infliacija, galimo suteikto kredito negrąžinimo skolininko nemokumo atveju ir panašiai (Visuotinė lietuvių enciklopedija). Taigi, tipinių finansinių paslaugų atskirųjų sudedamųjų dalių išskaidymas siekiant tiksliai nustatyti finansinės paslaugos pridėtinę vertę yra laikomas administraciniu sudėtingumu bei neproporcingomis sąnaudomis.

Valstybių narių nacionaliniuose įstatymuose finansinių paslaugų kategorija privalo atitikti PVM VI direktyvoje išvardintas finansines paslaugas, bet, nepaisant to, kiekviena valstybė narė turi teisę PVM VI direktyvą įgyvendinti taip, kad ji labiausiai atitiktų valstybės narės ekonomiką ir nacionalinę teisinę tvarką, todėl, valstybių narių pasirinktas finansinių paslaugų reglamentavimo modelis tarpusavyje gali skirtis. Pavyzdžiui, tiek Lietuvoje, tiek Latvijoje, pagal bendrą taisyklę, kylančią iš PVM VI direktyvos, finansinės paslaugos nėra apmokestinamos PVM. Tačiau, šiose valstybėse narėse galioja skirtingos papildomos sąlygos, taikomos finansinių paslaugų apmokestinimui PVM. Lietuvoje finansinės paslaugos nėra apmokestinamos PVM, bet, vadovaujantis PVM VI direktyva,

PVMĮ yra įgyvendintos bendros taisyklės papildomos sąlygos, kuomet galima pasirinkti tam tikras finansines paslaugas apmokestinti PVM (Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas, 2002), kai, tuo tarpu, Latvijoje finansinės paslaugos griežtai nėra apmokestinamos PVM be jokių papildomų sąlygų (Pievienotās vērtības nodokļa likums, 1995).

PVM taikymo finansinėms paslaugoms reglamentavimas Lietuvoje patenka į PVMĮ IV skyrių, kuriame apibrėžiami atvejai, kai prekių tiekimas, paslaugų teikimas ir prekių įsigijimas iš kitos valstybės narės PVM neapmokestinamas. Svarbu atkreipti dėmesį į tai, jog ne visos finansinės paslaugos patenka tarp neapmokestinamų PVM, o tik tos, kurios yra išvardintos PVMĮ 28 straipsnyje bei Įsakyme Nr. 157 (Įsakymas Nr. 157 yra patvirtintas vadovaujantis tuo, jog Vyriausybė ar kitos institucijos, kurioms Vyriausybė deleguoja tokią teisę, gali nustatyti detalius PVM neapmokestinamų paslaugų sąrašus (Marcijonas, Sudavičius, 2003, p. 113)). Pažymėtina, jog ESTT yra nurodęs, kad atleidimas nuo PVM yra bendrojo principo, pagal kurį PVM turi būti apmokestinamos visos asmens už atlygį teikiamos paslaugos, išimtis, todėl terminai, vartojami neapmokestinimo atvejams apibrėžti, turi būti aiškinami siaurai, nes jie yra bendro principo, pagal kurį PVM apmokestinamas kiekvienas apmokestinamojo asmens paslaugų teikimas už atlygį (Judgment of the Court (Fifth Chamber) of 22 October 2015 Skatteverket v David Hedqvist, Case C-264/14; Judgment of the Court (Sixth Chamber) of 10 September 2002 Ambulanter Pflegedienst Kügler GmbH v Finanzamt für Körperschaften I in Berlin, Case C-141/00). Atsižvelgiant į tai, svarbu išskirti, kokios finansinių paslaugų kategorijos, išskirtos PVMĮ, laikomos neapmokestinamomis Lietuvoje:

- (i) Paskolų teikimas bei suteiktos paskolos priežiūra, jeigu ją vykdo tą paskolą suteikęs apmokestinamasis asmuo (PVMĮ 28 straipsnio 1 dalis);
- (ii) Finansinių garantijų ir laidavimų teikimas bei suteiktos finansinės garantijos ar laidavimo priežiūra, jeigu ją vykdo tą garantiją ar laidavimą suteikęs apmokestinamasis asmuo (PVMĮ 28 straipsnio 2 dalis);
- (iii) Indėlių ir kitų grąžintinų lėšų priėmimo ir tvarkymo paslaugos, atsiskaitymų tarp bankų ir (arba) kitų kredito įstaigų įskaitymas (kliringas), kitos su atsiskaitymų organizavimu susijusios paslaugos, pinigų pervedimas, atsiskaitymo negrynaisiais pinigais organizavimas (įskaitant banko kortelių ir kitų mokėjimo priemonių išleidimą, jų turėtojų aptarnavimo paslaugas ir operacijų su jomis atlikimą), akredityvų išleidimas ir susijusios su jais operacijos, taip pat sandoriai dėl skolų ir skolinių pasižadėjimų (PVMĮ 28 straipsnio 3 dalis);

- (iv) Sandoriai dėl valiutos (įskaitant valiutų keitimą), grynųjų pinigų įmokų priėmimo ir išmokų mokėjimo, pinigų tvarkymo ir kitos paslaugos, tiesiogiai susijusios su bet kokia valiutos banknotais ir monetomis (PVMĮ 28 straipsnio 4 dalis);
- (v) Sandoriai dėl vertybinių popierių, išvestinių finansinių priemonių, tarpininkavimo nurodytuose sandoriuose ir kitos tiesiogiai su šiais sandoriais susijusios paslaugos (PVMĮ 28 straipsnio 5 dalis);
- (vi) Investicinių kintamojo kapitalo bendrovių, investicinių fondų ir pensijų fondų turto ir (arba) pensijų programų turto valdymo paslaugos (PVMĮ 28 straipsnio 6 dalis).

Be kita ko, siekiant nustatyti, ar PVMĮ bei, atitinkamai, Įsakyme Nr. 157, kuriame finansinių paslaugų kategorijos, išvardintos PVMĮ 28 straipsnio 1–4 dalyse yra detalizuotos, nurodytos finansinės paslaugos atitinka neapmokestinamų PVM sandorių kriterijus, nepakanka atsižvelgti vien tik į nurodytus finansinių paslaugų apibrėžimus, tačiau, reikia įvertinti ir tai, jog vien fizinio, techninio, administracinio ar panašaus pobūdžio paslaugų teikimas, nekeičiantis finansinio sandorio teisinės ar finansinės padėties, nelaikomas finansinių paslaugų teikimu (Judgment of the Court (Fifth Chamber) of 5 June 1997 Sparekassernes Datacenter (SDC) v Skattministeriet, Case C-2/95).

2.2. Teisė apmokestinti finansines paslaugas pridėtinės vertės mokesčiu

PVM VI direktyvos 137 straipsnio 1 dalies a punkte yra numatyta, jog Europos Sąjungos valstybės narės gali suteikti apmokestinamiesiems asmenims teisę pasirinkti apmokestinti PVM VI direktyvos 135 straipsnio 1 dalies b–g punktuose nurodytus finansinius sandorius. Tos pačios direktyvos 137 straipsnio 2 dalyje yra numatyta, jog Europos Sąjungos valstybės narės pačios turi nustatyti išsamias taisykles, kuriomis reglamentuojamas šio straipsnio 1 dalyje nurodytos galimybės naudojimas bei, kad valstybės narės gali apriboti šios pasirinkimo teisės taikymo sritį. Taigi, Europos Sąjungos valstybėms narėms suteikiama teisė, bet ne pareiga, leisti apmokestinamiesiems asmenims apmokestinti 135 straipsnio 1 dalies b–g punktuose nurodytus finansinius sandorius.

Lietuvoje pasirinktas modelis, įgyvendinantis PVM VI direktyvos 137 straipsnio 1 dalies a punkte įtvirtintą galimybę, yra reglamentuojamas PVMĮ 28 straipsnio 7 dalyje. Šioje dalyje nurodyta, jog apmokestinamasis asmuo, teikdamas PVMĮ 28 straipsnio 1–4 dalyse nurodytas paslaugas PVM mokėtojui, kuris PVMĮ prasme laikomas apmokestinamuoju asmeniu, turi teisę pasirinkti, ar skaičiuoti teikiamų finansinių paslaugų PVM, ar ne. Atkreiptinas dėmesys, jog PVMĮ komentare yra nurodyta, jog toks pasirinkimas taikomas tik šalies viduje vykdomiems PVMĮ 28 straipsnio 1–4 dalyse

nurodytiems finansinių paslaugų sandoriams – t. y., Lietuvos Respublikoje (Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo apibendrintas komentaras, 2004). Taigi, finansinės paslaugos laikomos suteiktomis Lietuvoje tuomet, kai jos teikiamos Lietuvoje įsikūrusiems apmokestinamiesiems asmenims bei Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos valstybėse narėse įsikūrusiems neapmokestinamiesiems asmenims. PVMĮ komentare, aiškinant PVMĮ 28 straipsnio 7 dalį nurodyta, jog, jei Lietuvos Respublikos apmokestinamasis asmuo teikia finansines paslaugas kitos valstybės narės apmokestinamajam asmeniui arba apmokestinamojo asmens padaliniui, esančiam kitoje Europos Sąjungos valstybėje narėje ar už Europos Sąjungos ribų, tai PVMĮ požiūriu tokių paslaugų apmokestinimo vieta nelaikoma Lietuva ir tokiais atvejais taikomos kitos valstybės nustatytos apmokestinimo PVM taisyklės. Be kita ko, pažymėtina, jog PVMĮ 28 straipsnio 7 dalyje įtvirtintas minimalus tokio pasirinkimo galiojimo terminas – apmokestinamojo asmens pasirinkimas apmokestinti finansines paslaugas PVM galioja ne trumpiau kaip 24 mėnesius nuo pasirinkimo deklaravimo VMI dienos, t. y., apmokestinamasis asmuo tokio pasirinkimo negalės atšaukti mažiausiai dvejus metus (Design and Impact of the..., 2009).

Taigi, galima teigti, jog Lietuvos pasirinktu reguliavimu, kuomet leidžiama apmokestinti tam tikras finansines paslaugas PVM, jei jos teikiamos šalies viduje, yra siekiama neutralumo užtikrinimo mokesčių mokėtojų atžvilgiu. Neutralumas taikant pasirinktą modelį pasireiškia tuo, jog finansinių paslaugų teikėjams, pasirinkusiems įgyvendinti šią galimybę, nekyla prievolės aiškintis, ar kitoje Europos Sąjungos valstybėje narėje įsikūręs paslaugų gavėjas naudojasi teise pasirinkti apmokestinti tam tikras finansines paslaugas ir kaip šią teisę realizuoja. Be to, kai toks pasirinkimas taikomas tik šalies viduje, apmokestinamiesiems asmenims, įsigyjantiems finansines paslaugas iš kitų Europos Sąjungos valstybių narių, neatsiranda prievolės apskaičiuoti PVM, nepriklausomai nuo to, kaip paslaugas teikėjas įgyvendina savo pasirinkimo teisę.

2.3. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktikos svarba pridėtinės vertės mokesčio taikymo finansinėms paslaugoms reglamentavimui Lietuvoje

Šiandien Europos Sąjungą sudaro 27 šalys, o tai reiškia, jog Europos Sąjungos PVM teisinę sistemą sudaro ne tik PVM VI direktyva, bet ir kiekvienos valstybės narės nacionaliniai PVM įstatymai bei valstybių narių nacionalinius PVM įstatymus įgyvendinantys poįstatyminiai teisės aktai (Waerzeggers, 2008, p. 14). Kiekviena Europos Sąjungos valstybė narė turi įgyvendinti PVM VI direktyvą nacionalinėje teisėje, kadangi ji yra

tiesioginio taikymo bei turinti tiesioginį poveikį kiekvienos valstybės narės teisinėje sistemoje. Todėl, ne išimtis, PVMĮ nuostatų aiškinimui yra svarbi ESTT praktika.

Pažymėtina, jog EEB steigimo sutarties 220 straipsnyje yra numatyta, jog ESTT pagal savo jurisdikciją turi užtikrinti, kad aiškinant ir taikant EEB steigimo sutartį būtų laikomasi teisės, o tos pačios sutarties 234 straipsnyje įtvirtinta tai, jog ESTT jurisdikcijai priklauso priimti prejudicinius sprendimus. Taigi, ESTT, turėdamas vieną iš savo pagrindinių kompetencijų – aiškinti teisės aktus, privalo užtikrinti, kad tie Europos Sąjungos teisės aktai visose valstybėse narėse būtų aiškinami ir taikomi vienodai (Consultation Paper on modernising Value..., 2006). ESTT yra įgaliotas spręsti valstybių narių, Europos Sąjungos institucijų, įmonių ir asmenų teisinius ginčus – į jų apimtį patenka ir kylantys klausimai dėl finansinių paslaugų apmokestinimo PVM.

Lietuvos Respublikos finansų ministerija 2024 m. rugpjūčio 13 d. užregistravo PVMĮ pakeitimo projektą (vėliau, jį koregavus, pakartotinai registruotas lapkričio 11 d.), kuriame vienas iš pasiūlymų buvo PVMĮ 28 straipsnį papildyti 9 dalimi, nurodant, jog „Vien administracinio, fizinio, techninio ar panašaus pobūdžio paslaugų teikimas, nesukeliantis su šiame straipsnyje nurodytomis finansinėmis paslaugomis susijusio sandorio šalių teisinės ir finansinės padėties pokyčio, nelaikomas šiame straipsnyje nurodytų finansinių paslaugų, kurioms būtų taikomos šio straipsnio 3–5 dalių nuostatos dėl PVM, teikimu“. Toks pasiūlymas buvo pateiktas atsižvelgiant į ESTT jurisprudenciją (Judgment of the Court (Fifth Chamber) of 5 June 1997 Sparekassernes Datacenter (SDC) v Skattministeriet, Case C-2/95; Judgment of the Court (Fourth Chamber) of 28 July 2011 Nordea Pankki Suomi Oyj., Case C-350/10; Judgment of the Court (Fifth Chamber) of 13 December 2001 Commissioners of Customs & Excise v CSC Financial Services Ltd., Case C-235/00). Svarstant šį PVMĮ pakeitimo projekte pateiktą pasiūlymą, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos pateiktoje išvadoje buvo nurodyta, jog reikėtų įvertinti tai, kad PVMĮ 28 straipsnio 1 bei 2 dalyse taip pat yra įtvirtintos nuostatos dėl finansinių paslaugų neapmokestinimo PVM, todėl, turėtų būti teikiama nuoroda ir į kitas PVMĮ 28 straipsnio dalis. Tačiau, į šį siūlymą nebuvo atsižvelgta, o 2025 m. sausio 27 d. buvo paskelbta nauja PVMĮ pakeitimo projekto redakcija, kurioje, 2024 m. rugpjūčio 13 d. ir 2024 m. lapkričio 11 d. įstatymo projektais siūlyta 28 straipsnio 9 dalis apskritai nebėra įtraukiama. Analizuojant paskelbtą naują PVMĮ pakeitimo projekto redakciją, galima pastebėti, jog atnaujintoje redakcijoje visi pakeitimai yra susiję su 2020 m. vasario 18 d. Tarybos direktyva ES 2020/285, kuria iš dalies keičiama PVM VI direktyva, kiek tai susiję su specialia mažosioms įmonėms skirta schema, įgyvendinimu, tačiau, atskiras įstatymo pakeitimo projektas, kuriame būtų įtrauktas siūlymas papildyti PVMĮ 28 straipsnį 9 dalimi,

taip pat nėra registruotas. Todėl, kol kas klausimas išlieka atviras, ar įstatymo pakeitimo projektas, kurio vienas iš siūlymų buvo papildyti PVMĮ 28 straipsnį nauja, 9 dalimi, bus vėl siūlomas atskiru įstatymo pakeitimo projektu.

Pažymėtina ir tai, jog VMI kasmet skelbiamoje statistikoje dėl gautų prašymų dėl įpareigojančių sprendimų (darbo rengimo metu statistika paskelbta iki 2023 m. imtinai), 2023 m. paskelbtos statistikos skiltyje „prašymų pobūdis / turinys“ išskyrė dalį „finansinių paslaugų traktavimas PVM tikslais“, kas leidžia preziumuoti, kad finansinių paslaugų traktavimas PVM tikslais yra dažnas klausimas kylantis mokesčių mokėtojams (kiek tiksliai gaunama prašymų dėl įpareigojančių sprendimų dėl finansinių paslaugų traktavimo PVM tikslais identifikuoti nepavyksta, nes VMI pateikia tik bendrą prašymų skaičių). Šios išskirtos dalies „finansinių paslaugų traktavimas PVM tikslais“ pateiktoje nuorodoje yra išdėstyta pavyzdinė įpareigojančio sprendimo turinio santrauka, kurioje, be kita ko, pateikiama nuoroda į jau aukščiau minėtą ESTT sprendimą C-2/95, kuriuo yra suformuota praktika, kurią ir buvo siūloma įtvirtinti PVMĮ 28 straipsnio 9 dalimi.

Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos finansų ministerijos teiktą įstatymo projekto pasiūlymą, kuriuo siekta suteikti daugiau aiškumo mokesčių mokėtojams bei VMI skelbiamą statistiką dėl gaunamų prašymų dėl įpareigojančių sprendimų, galima teigti, jog Lietuvoje galiojantis teisinis reguliavimas, taikomas finansinių paslaugų apmokestinimo PVM kontekste nuolatos kelia teisinį neaiškumą ir neapibrėžtumą verslams bei, taip pat kelia klausimų, ar PVMĮ 28 straipsnis tinkamai įgyvendina bei atitinka ESTT jurisprudenciją, kuria yra siekiama nuoseklios ir vienodos teisinės sistemos visoje Europos Sąjungoje. Pasiūlymai bus aptariami 3.1.2 skyriuje.

3. PRIDĖTINĖS VERTĖS MOKESČIO TAISYKLIŲ TAIKYMO FINANSINĖMS PASLAUGOMS PROBLEMATIKA LIETUVOJE

Apmokestinamieji asmenys, teikiantys finansines paslaugas, kurios, PVMĮ prasme laikytinos neapmokestinamosiomis paslaugomis, praktikoje neretai susiduria su administraciniais sunkumais, kurių išsprendimas reikalauja nuolatinio bendradarbiavimo su mokesčių administratoriumi, o kai kuriais atvejais perauga į mokestinius ginčus. Dažniausiai kylantys sunkumai yra susiję su klausimais: i) kada paslaugos yra laikomos finansinėmis paslaugomis PVM prasme, todėl gali būti neapmokestinamos PVM (Kaip atskirti, finansinė ar ne..., 2024); ii) ar apmokestinamasis subjektas gali pasinaudoti teise į PVM atskaitą bei iii) kaip paskirstyti pirkimo PVM apmokestinamosioms paslaugoms, kai jį galima susigrąžinti ir PVM neapmokestinamosioms paslaugoms, kai jo susigrąžinti negalima (Næss-Schmidt, 2016, p. 12). Atsižvelgiant į šiuos apmokestinamiesiems asmenims kylančius sunkumus, žemiau pateikiama analizė, kuria siekiama identifikuoti, kaip turi būti atsakoma į nurodytus klausimus bei, kokiais būdais kylančios problemos galėtų būti sprendžiamos.

3.1. Finansinių paslaugų traktavimas pridėtinės vertės mokesčio tikslais

Ypatingai svarbu atriboti finansines paslaugas nuo kitų, panašaus pobūdžio paslaugų, kadangi teisingas paslaugų identifikavimas mokesčių mokėtojams užtikrina teisingą mokestinės prievolės įvykdymą bei padeda išvengti ginčų su mokesčių administratoriumi. Be to, paslaugos, kurios nėra apmokestinamos PVM, turi atitikti griežtai apibrėžtus kriterijus, o dėl klaidingo paslaugų identifikavimo, taikant netinkamą PVM tarifą, gali būti pažeistas fiskalinio neutralumo principas. Kadangi ankstesnėje darbo dalyje (žiūrėti 2.1 skyrių) aptarta, kokios paslaugos laikytinos finansinėmis paslaugomis PVMĮ prasme, šioje dalyje dėmesys bus skiriamas praktiniams aspektams, analizuojant, kokie konkretūs kriterijai leidžia tinkamai identifikuoti, ar teikiama paslauga gali būti laikytina finansine PVM tikslais. Be kita ko, kadangi ESTT turi užtikrinti vienodą Europos Sąjungos teisės aiškinimą visose valstybėse narėse, analizuojant šią darbo dalį reikšmingą poziciją užima ESTT jurisprudencija.

3.1.1. Pagrindiniai principai identifikuojant finansines paslaugas

1. Finansinė ar ne finansinė paslauga

ESTT jurisprudencijoje, aiškinant, ar tam tikra paslauga gali būti kvalifikuojama kaip finansinė, ir todėl neapmokestinama PVM, remiamasi bendrais, nuoseklia praktika suformuotais principais. Ypatinę reikšmę atibojant finansines nuo panašaus pobūdžio paslaugų turi jau ankstesniuose skyriuose minėtas ESTT sprendimas C-2/95, kuriuo įtvirtinti pamatiniai principai formuojant praktiką klausimu, ar suteikta paslauga gali būti laikytina finansine. Byloje buvo analizuojama, ar Sparekassernes Datacenter (toliau – **SDC**) – asociacijos, registruotos PVM mokėtojos, kurios dauguma narių – taupomieji bankai, teikiamos paslaugos gali būti laikomos finansinėmis paslaugomis PVM prasme. SDC savo nariams ir kitiems klientams, susijusiems su jos duomenų apdorojimo tinklu teikė įvairias paslaugas, susijusias su pervedimais, vertybinių popierių prekyba, indėlių, pirkimo sutarčių ir paskolų valdymu bei, laikė jas finansinėmis paslaugomis ir todėl neapmokestinamomis PVM. Ginčas kilo dėl Danijos Mokesčių ministerijos pozicijos, kad SDC teikiamos paslaugos negali būti laikomos finansinėmis paslaugomis, kadangi jos buvo teikiamos elektroniniu būdu ir neturėjo tiesioginio ryšio su galutiniais paslaugos gavėjais – bankų klientais.

ESTT savo sprendime nurodė, jog norint identifikuoti, ar paslauga yra finansinė PVM prasme, svarbu įvertinti šiuos kriterijus, ir, atitinkamai, atsižvelgiant į juos, nustatyti, ar paslauga laikytina finansine PVM VI direktyvos prasme, ar ne:

- (i) paslaugų teikėjo tapatybė nėra svarbi nustatant, ar paslaugos gali būti laikomos neapmokestinamomis PVM;
- (ii) paslaugų teikimo būdas (elektroniniu, automatiniu ar rankiniu būdu) neturi įtakos išimties taikymui;
- (iii) paslaugos neapmokestinimas PVM nepriklauso nuo sąlygos, ar paslaugą teikia subjektas turintis teisinius santykius su galutiniu klientu, ar paslaugą teikia trečiasis asmuo;
- (iv) tam, kad paslaugos būtų laikomos neapmokestinamomis, jos, vertinant plačiąja prasme, turi sudaryti atskirą visumą, atliekančią konkrečias ir esmines funkcijas, susijusias su finansinių sandorių vykdymu;
- (v) tam, kad paslaugos būtų laikomos neapmokestinamomis, jos turi būti tiesiogiai susijusios su finansinių sandorių vykdymu, t. y., reikia atskirti finansinę paslaugą nuo paprastos fizinės ar techninės paslaugos (Judgment of the Court (Fifth Chamber) of 5 June 1997 Sparekassernes Datacenter (SDC) v Skattministeriet, Case C-2/95).

Kitoje ESTT byloje C-607/14 buvo sprendžiamas klausimas, ar Bookit Ltd (toliau – **Bookit**) teikiamos paslaugos, susijusios su mokėjimų debeto ir kredito kortelių apdorojimu,

apimančių technines ir administracines priemones, leidžiančias surinkti ir perduoti informaciją, bet ne tiesioginį lėšų pervedimą, kurias Bookit teikia savo akcininkei, gali būti traktuojamos finansinėmis PVM VI direktyvos prasme ir, atitinkamai, laikomos neapmokestinamomis. ESTT analizavo, ar Bookit teikiama paslauga atlieka būdingas ir esmines pervedimo funkcijas bei nustatė, jog paslauga, kurią sudaro duomenų perdavimas ir autorizavimo kodo gavimas, nėra pakankama, kad PVM VI direktyvos prasme būtų laikoma neapmokestinama. Būtent toks sprendimas buvo priimtas vadovaujantis tuo, jog turi būti atsižvelgiama į paslaugos teikėjo atsakomybę – paslaugos teikėjas turi atsakyti už teisinės ir finansinės padėties pokyčius. Taigi, jei paslaugos teikėjas tik įgyvendina technines ir administracines priemones, leidžiančias surinkti ir perduoti informaciją, tokios paslaugos negali būti laikomos finansinėmis paslaugomis PVM VI direktyvos prasme ir, atitinkamai, nepamokestinamomis PVM (Judgment of the Court of 26 May 2016 Bookit, Ltd v Commissioners for Her Majesty's Revenue and Customs, Case C-607/14).

Atkreiptinas dėmesys ir į ESTT sprendimą C-169/04, kuomet buvo nagrinėjama byla kilus ginčui tarp Abbey National plc (toliau – **Abbey National**) ir Inscape Investment Fund su Commissioners of Customs & Excise dėl PVM taikymo paslaugoms, kurias teikė kelių kolektyvinio investavimo subjektų, įsteigtų pagal patikėjimo teisę, ir vienos atviro tipo investicinės bendrovės depozitoriumai bei, administravimo ir apskaitos paslaugų, kurias teikė vienos atviro tipo investicinės valdymo bendrovės įgaliota trečioji bendrovė. Abbey National teigė, jog šios paslaugos turėtų būti neapmokestinamos PVM, kadangi, jos laikytinos „specialių investicinių fondų valdymu“. Taigi, ESTT analizavo, ar „specialių investicinių fondų valdymo“ sąvoka, numatyta PVM VI direktyvoje, turi savarankišką reikšmę, kurios turinio valstybės narės negali keisti bei tai, ar „specialių investicinių fondų valdymas“ apima depozitoriumo teikiamas paslaugas ir trečiojo asmens – valdytojo teikiamas administracinio fondų valdymo ir apskaitos paslaugas.

ESTT nusprendė, jog „specialių investicinių fondų valdymo“ sąvoka Bendrijos teisėje yra savarankiška, kurios turinio valstybės narės negali keisti ir ji yra apimanti administracinio fondų valdymo ir apskaitos paslaugas, jei jos yra būdingos ir esminės fondų valdymui – sudarančios atskirą grupę ir būdingos bei esminės specialių investicinių fondų valdymui, o specialių investicinių fondų valdymas yra aiškinamas pagal suteiktas paslaugas, o ne pagal paslaugų teikėją ar paslaugų gavėją, todėl, nėra svarbu tai, jog paslaugas suteikia trečiasis asmuo. Taip pat, ESTT nurodė, jog „specialių investicinių fondų valdymo“ sąvoka neapima depozitoriumo funkcijoms priskiriamų paslaugų, kadangi šios funkcijos kyla ne iš kolektyvinio investavimo subjektų valdymo, bet iš jų veiklos kontrolės ir priežiūros, o siekiamas tikslas yra užtikrinti, kad kolektyvinio investavimo

subjektų valdymas būtų atliekamas pagal įstatymą (Judgment of the Court of 4 May 2006 Abbey National plc and Inscape Investment Fund v Commissioners of Customs & Excise, Case C-169/04). Be kita ko, galima teigti, jog šis sprendimas dar kartą patvirtina sprendime C-2/95 pažymėtiną principą, jog paslaugos teikėjo tapatybė nėra svarbi nustatant, ar paslaugos gali būti laikomos neapmokestinamomis PVM.

Tai, jog paslaugų neapmokestinimas nepriklauso nuo paslaugos teikėjo statuso, patvirtina ir prieš kelis metus priimtas ESTT sprendimas C-235/18, kuomet buvo svarstoma, ar Vega International Car Transport and Logistic – Trading GmbH (toliau – **Vega International**) vykdoma veikla, susijusi su degalų kortelių valdymu, gali būti laikoma paskolos suteikimo paslauga. Vega International valdė degalų kortelių, kurias išduodavo skirtingi kuro tiekėjai, tiekimą visoms savo bendrovėms, kuomet jos patronuojamų įmonių darbuotojams buvo išduodamos kortelės ir patronuojamų įmonių darbuotojai kurą pildavo naudojant šias korteles, o kiekvieno mėnesio pabaigoje Vega International savo patronuojamosioms bendrovėms išrašydavo sąskaitas faktūras dėl sunaudotų degalų taikant 2 procentų mokestį. ESTT konstatavo, jog Vega International veikla yra paslaugų teikimas, o taikydama 2 procentų mokestį ji gauna atlyginimą už paslaugos teikimą, todėl teikia finansinę paslaugą (suteikia kreditą), iš anksto finansuodama degalų pirkimą – veikia kaip įprasta finansų arba kredito įstaiga, todėl degalų kortelių tiekimas gali būti laikomas kredito suteikimo paslauga (Judgment of the Court of 15 May 2019 Vega International Car Transport and Logistic – Trading GmbH v Dyrektor Izby Skarbowej w Warszawie, Case C-235/18).

Visi aukščiau aptarti principai ir toliau plėtojami bei plečiami ESTT jurisprudencijoje. Pavyzdžiui, ESTT sprendimai C-29/08, C-350/10, C-42/18 bei C-235/00 patvirtina, jog vien tik materialinio, techninio ar administracinio pobūdžio paslaugos, nesusijusios su jokiais teisiniais ar ekonominiais pokyčiais, teikimas, nėra laikomas finansine paslauga PVM VI direktyvos prasme, o sprendimas C-5/17 patvirtina, jog finansinių paslaugų neapmokestinimas PVM turi būti taikomas pagal paslaugos pobūdį ir požymius, o ne pagal paslaugas teikiančio subjekto požymius.

Taigi, vadovaujantis analizuota ESTT jurisprudencija, galima teigti, jog svarbiausi kriterijai, į kuriuos reikia atsižvelgti, norint identifikuoti, ar teikiama paslauga PVM VI direktyvos prasme laikoma finansine, ar ne, yra šie:

- (i) ar paslauga yra esminė (pagrindinė) sandorio dalis – t. y., paslauga turi sudaryti atskirą visumą, atliekančią konkrečias ir esmines funkcijas, susijusias su finansinių sandorių vykdymu;

- (ii) koks yra paslaugos rezultatas – t. y., sudarytu sandoriu turi būti daroma įtaka šalių teisinei ar finansinei padėčiai;
- (iii) kokią atsakomybę prisiima paslaugos teikėjas – t. y., paslaugos teikėjas turi atsakyti už teisinės ir finansinės padėties pokyčius, paslaugų neapmokestinimas nepriklauso nuo paslaugos teikėjo statuso.

2. Sandoriai, kuriuos sudaro keli elementai

Identifikavus, ar konkreti paslauga apskritai laikytina finansine, klausimų kelia sandoriai, susidedantys iš kelių, tarpusavyje glaudžiai susijusių elementų, kuomet reikia išsiaiškinti, ar viename sandoryje sutelktus kelis paslaugų elementus reikėtų traktuoti kaip vieną ekonominį vienetą, ar skaidyti į atskiras, nepriklausomas paslaugas, kiekvienai taikant atitinkamą mokestinį režimą (Hill, 2015, p. 1). Siekdamas išsiaiškinti šiuos aspektus, ESTT savo jurisprudencijoje yra suformavęs principus, padedančius įvertinti, ar sandoris yra sudėtinis, ar jis turėtų būti pripažįstamas kaip keli nepriklausomi sandoriai.

Vienas reikšmingiausių, dažnai cituojamų ESTT sprendimų, kuriame buvo išsiaiškinta, ar sandoris yra sudėtinis, ar tai yra keli nepriklausomi sandoriai, yra C-349/96. Šiame sprendime buvo nagrinėjamas kilęs ginčas tarp Card Protection Plan Ltd (toliau – **CPP**) ir Jungtinės Karalystės Muitinės ir Akcizų Komisijos, ar CPP teikiamos paslaugos gali būti laikomos draudimo sandoriu, kuris būtų atleistas nuo PVM, ar turi būti vertinamas kaip atskiri paslaugų paketai, kuriems taikomas standartinis PVM tarifas. CPP siūlė kredito kortelių turėtojams planą, kuris apsaugo nuo finansinių nuostolių ir nepatogumų, susijusių su kortelių ar kitų daiktų praradimu ar vagyste bei, gaudavo draudimo apsaugą iš draudimo bendrovės, o jų klientai buvo nurodyti kaip apdraustieji. Taigi, ESTT analizavo, ar CPP teikiamos paslaugos turėtų būti laikomos vienu sudėtinio sandoriu PVM tikslais, ar kaip atskiri paslaugų paketai.

Vertindamas, ar CPP paslaugas galima laikyti viena sudėtine paslauga, ESTT išskyrė šiuos kriterijus:

- (i) atskiras ir nepriklausomas paslaugos teikimas – kiekviena paslauga turi būti laikoma atskira ir nepriklausoma, tačiau, jei paslauga ekonominiu požiūriu yra viena, ji neturėtų būti dirbtinai skaidoma – turi būti nustatytos esminės sandorio savybės siekiant išsiaiškinti, ar mokesčių mokėtojas teikia klientui, kaip tipiniam vartotojui, kelias atskiras pagrindines paslaugas, ar vieną paslaugą;
- (ii) pagrindinė ir papildoma paslauga – viena paslauga yra tuomet, kai vienas ar daugiau elementų laikomi pagrindine paslauga, o kiti elementai laikomi papildomomis

paslaugomis, kurios dalijasi pagrindinės paslaugos mokesčių režimu, t. y., papildoma paslauga yra ta, kuri klientams nėra tikslas savaime, bet priemonė naudotis pagrindine paslauga;

- (iii) bendra kaina – jei klientui teikiama paslauga susideda iš kelių elementų už vieną kainą, tai gali reikšti, kad yra viena paslauga, tačiau, nepaisant vienos kainos, jei aplinkybės rodo, kad klientai ketino įsigyti dvi atskiras paslaugas, yra būtina nustatyti, kuri dalis kainos susijusi su teikta neapmokestinama paslauga, t. y., bendros kainos taikymas nėra lemiamas veiksnys (Judgment of the Court of 25 February 1999 Card Protection Plan Ltd (CPP) v Commissioners of Customs & Excise Case C-349/96)

Kitas svarbus ESTT sprendimas – C-44/11, kuriuo dar detaliau nustatyti požymiai, identifikuojantys sudėtinę paslaugą buvo priimtas nagrinėjant ginčą tarp Finanzamt Frankfurt am Main V–Hochst (Frankfurto prie Maino mokesčių inspekcija) (toliau – **Finanzamt**) ir Deutsche Bank AG Zentrale/Steuerabteilung – Group Tax (toliau – **Deutsche Bank**) dėl turto valdymo sandorių naudojant vertybinius popierius kvalifikavimo atleidžiant nuo PVM. Deutsche Bank teikė portfelio valdymo paslaugas privatiems klientams, kurie įgaliojo Deutsche Bank valdyti vertybinius popierius savo nuožiūra, be išankstinių nurodymų. Už šias paslaugas klientai mokėjo metinį atlygį, kuris buvo suskirstytas į dalis už turto valdymą ir vertybinių popierių pirkimą bei pardavimą. Deutsche Bank teigė, kad šios paslaugos turi būti atleidžiamos nuo PVM, tačiau, Finanzamt nesutiko ir laikė šias paslaugas apmokestinamomis. Spręsdamas, ar portfelio valdymas gali būti laikomas viena ekonomine paslauga, ESTT pabrėžė, kad šią veiklą sudaro dvi sudėtinės dalys: i) Turto analizės ir priežiūros paslauga bei ii) Vertybinių popierių pirkimo ir pardavimo paslauga. Taigi, šios dalys yra neatskiriamos ir sudaro vieną ekonominę paslaugą, todėl jų skaidymas vertinamas kaip nenatūralus. Būtent dėl šios priežasties ESTT pripažino, kad, jeigu elementai yra taip glaudžiai susiję, kad sudaro vieną paslaugą ekonomine prasme, jie turi būti vertinami kaip vienas vienetas ir negali būti išskaidomas (Judgment of the Court of 19 July 2012 Finanzamt Frankfurt am Main V–Höchst v Deutsche Bank AG, Case C-44/11).

Prieš kelis metus ESTT priėmė sprendimą C-231/19, kuomet sprendė ginčą kilusį tarp Blackrock Investment Management (UK) Ltd (toliau – **BlackRock**), Jungtinėje Karalystėje įsteigtos PVM grupės narės, jungiančios fondų valdymo veiklą vykdančias bendroves, ir Jungtinės Karalystės mokesčių administratoriaus. BlackRock valdė tiek specialius investicinius fondus, tiek kitus fondus. Savo veiklai įgyvendinti ji naudojosi trečiosios šalies (Jungtinėse Amerikos Valstijose įsteigtos bendrovės BlackRock Financial

Management Inc. (toliau – **BFMI**) teikiamomis paslaugomis, įgyvendinamomis per informacinę platformą Aladdin, kuri apima techninės, programinės įrangos ir žmogaus darbo derinį. Ši informacinė platforma teikia rinkos analizes, vykdo veiklos ir rizikos kontrolę, padeda priimti investicinius sprendimus, prižiūri teisės aktų laikymąsi ir leidžia įgyvendinti sprendimus dėl operacijų. Kadangi BFMI nėra įsteigta Jungtinėje Karalystėje, už šias paslaugas BlackRock mokėjo PVM, remdamasi atvirkštinio apmokestinimo mechanizmu. BlackRock sprendė, kad specialioms investiciniams fondams valdyti naudojamos paslaugos nėra apmokestinamos PVM, todėl ji sumokėjo PVM tik už paslaugas, naudojamas kitiems fondams valdyti, o mokesčių administratorius šiai pozicijai nepritarė.

Pažymėtina, jog ESTT, nagrinėdamas šią bylą dar kartą patvirtino jau anksčiau aptartus finansinių sandorių atribojimo nuo panašių paslaugų principus, kuriais nurodė, jog paslaugų neapmokestinimas apibrėžiamas atsižvelgiant į paslaugos pobūdį, o ne į jos paskirtį ir tai, jog specialių investicinių fondų valdymas apibrėžiamas pagal suteiktas paslaugas, o ne pagal paslaugų teikėją ar gavėją. Be kita ko, ESTT, sprendamas dėl vienos paslaugos teikimo koncepcijos pripažino, jog:

- (i) vieno teikimo koncepcija reiškia, kad, nors kiekvienas sandoris iš esmės laikytinas atskiru, sandoris, kurį ekonominiu požiūriu sudaro vienas paslaugų teikimas, negali būti dirbtinai skaidomas;
- (ii) vienam paslaugų teikimui turi būti taikomas vienas mokestinis tarifas, nes skirtingų tarifų taikymas dirbtinai suskaidytų teikimą ir pakeistų sistemos veikimą (Judgment of the Court of 2 July 2020 Blackrock Investment Management (UK) Limited v Commissioners for Her Majesty's Revenue and Customs, Case C-231/19).

Aptartus ESTT jurisprudencijoje suformuotus principus dėl sandorių, kuriuos sudaro keli elementai patvirtina ir ESTT dėstoma pozicija kituose sprendimuose. Pavyzdžiui, jog tais atvejais, kai keli elementai ar veiksmai yra taip glaudžiai susiję, kad jie sudaro vieną, nedalomą ekonominį teikimą, kurio dirbtinai atskirti būtų neįmanoma, elementai dirbtinai negali būti skaidomi, yra įtvirtinta ESTT sprendimuose C-230/87, C-251/05, tai, jog atskirų kainų nustatymas už pagrindinę paslaugą ir jos pritaikymą nėra lemiamas veiksnys pabrėžiama ir sprendime C-41/04, o tai, jog turi būti atsižvelgiama į kliento tikslą ir taip nusprendžiama, paslauga laikoma pagrindine ar papildoma, akcentuojama ESTT sprendime C-175/09 bei, jau minėtame sprendime C-251/05. Vadovaujantis šiais ESTT jurisprudencijoje suformuotais sprendimais, galima teigti, jog norint identifikuoti, ar kelių elementų visuma gali būti laikoma vienu finansiniu sandoriu, svarbiausia yra atsakyti į šiuos klausimus:

- (i) ar be tam tikro paslaugos elemento galėtų būti įvykdyta pagrindinė finansinė operacija?
- (ii) ar paslaugos elementai yra glaudžiai susiję į bendrą finansinės paslaugos funkciją?
- (iii) ar paslaugos elementai turi savarankišką (ne tik pagalbinį) tikslą?
- (iv) kokia yra tikroji šalių valia / sutarties tikslas?

Taigi, apibendrinant galima teigti, jog ESTT jurisprudencijoje yra pateikiami aiškūs kriterijai, kuriais remiantis turi būti identifikuojamos finansinės paslaugos, kurios gali būti neapmokestinamos PVM bei identifikuojami sandoriai, kuriuos sudaro keli elementai. Pagrindiniai principai, įtvirtinti ESTT sprendimuose pabrėžia, jog svarbiausia yra paslaugos esminės funkcijos ir jos tiesioginis ryšys su finansinių sandorių vykdymu. Paslaugos turi sudaryti atskirą visumą, atlikti konkrečias ir esmines funkcijas bei daryti įtaką šalių teisei ar finansinei padėčiai, t. y., negali būti vien tik techninio pobūdžio. Šie principai padeda užtikrinti vienodą PVM taikymą finansinėms paslaugoms visoje Europos Sąjungoje, atsižvelgiant į paslaugų pobūdį ir jų teikiamą ekonominę naudą.

3.1.2. Finansinių paslaugų traktavimo pridėtinės vertės mokesčio tikslais problematika Lietuvoje ir jos sprendimas vadovaujantis Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencija

ESTT jurisprudencijoje suformuoti principai, padedantys identifikuoti, ar teikiama paslauga yra laikoma finansine PVM VI direktyvos prasme ir, atitinkamai, ar teikiama paslauga nėra apmokestinama PVM, privalo būti taikomi visose Europos Sąjungos valstybėse narėse, tame tarpe, ir Lietuvoje. Taigi, šioje darbo dalyje bus analizuojama, kaip kylantiems iššūkiams Lietuvoje, susijusiems su PVM taikymu finansinėms paslaugoms, turi būti pritaikomi ESTT jurisprudencijoje suformuoti principai. Kad kylančius iššūkius būtų galima įvertinti pagal ESTT suformuotus kriterijus, šiame skyriuje bus pateikiami hipotetiniai pavyzdžiai, taip siekiant užtikrinti, kad analizė būtų kuo universalesnė.

Pavyzdys Nr. 1

Kolektyvinio investavimo subjektų (toliau – **KIS**) valdymo įmonė – Lietuvoje įsteigta uždaroji akcinė bendrovė (toliau – **Bendrovė Y**), teikia valdymo paslaugas KIS – investiciniam fondui (toliau – **Fondas**), įsteigtam pagal KISĮ. Pažymėtina, jog Bendrovė Y atitinka KISĮ valdymo įmonės veiklai keliamus reikalavimus, t. y., Bendrovė Y įskaitant, bet neapsiribojant, turi priežiūros institucijos išduotą valdymo įmonės veiklos licenciją, jos

pagrindinė veikla – valdyti investicinius fondus, kurių valdymas perduotas valdymo įmonei bei atitinka kitus valdymo įmonėms numatytus reikalavimus KISĮ.

Bendrovė Y tam tikras paslaugas įsigyja iš trečiojo asmens, kurias toliau „perparduoda“ teikdama valdymo paslaugas Fondui. Bendrovės Y įsigyjamos paslaugos iš trečiojo asmens apima i) sandorių vykdymo ir turto saugojimo kontrolės paslaugas, kurių metu atliekama kasdienė Fondo turto vertės apskaita, sandorių atitikties Fondo investavimo strategijai tikrinimas ir specialių išmokų investuotojams paskirstymo skaičiavimas (toliau – **Paslauga Nr. 1**) bei ii) informacinių technologijų sprendimų teikimą, susijusį su Fondo duomenų apdorojimu, apskaitos vedimu ir reguliacinių ataskaitų rengimu, kuris leidžia Bendrovei Y realiu laiku apskaičiuoti investicinių vienetų kainą ir atlikti rizikos vertinimą (toliau – **Paslauga Nr. 2**).

Vadovaujantis PVMĮ 28 straipsnio 6 dalimi, investiciniams fondams teikiamos valdymo paslaugos nėra apmokestinamos PVM. PVMĮ komentare nurodyta, jog investicinių fondų veiklą ir valdymą reglamentuoja KISĮ, Lietuvos Respublikos informuotiesiems investuotojams skirtų kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas ir Lietuvos Respublikos profesionaliems investuotojams skirtų kolektyvinio investavimo subjektų valdymo įmonių įstatymas (dabar – Lietuvos Respublikos alternatyviųjų kolektyvinio investavimo subjektų valdytojų įstatymas), o valdymo įmone laikoma bendrovė, kurios pagrindinė veikla yra investicinių fondų ar investicinių bendrovių valdymas.

KISĮ 2 straipsnio 33 punkte nurodyta, jog KIS valdymo sąvoka apima i) investicijų valdymą; ii) administravimą: buhalterinės apskaitos tvarkymą, atsakymus į klientų klausimus, grynųjų aktyvų skaičiavimą, teisės aktų laikymosi vidaus kontrolę, investicinių vienetų ar akcijų savininkų registro tvarkymą, pajamų paskirstymą, investicinių vienetų ar akcijų kainos nustatymą, jų išleidimą ir išpirkimą, atsiskaitymą sandorių pagrindu, duomenų apie atliktas operacijas saugojimą; iii) rinkodarą, įskaitant platinimą; iv) kitą veiklą, susijusią su veikla, nurodyta 1–3 punktuose (Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas, 2003). Taigi, KISĮ nepateikia baigtinio KIS valdymo paslaugų sąrašo.

PVMĮ 28 straipsnio 6 dalies komentare, aiškinant investicinių fondų „valdymo“ sąvoką, cituojamas jau anksčiau minėtas ESTT sprendimas C-169/04, nurodant, jog „valdymo“ sąvoka apima administracinio investicinių fondų valdymo ir apskaitos paslaugas, suteiktas trečiojo asmens – valdytojo, jei jos sudaro atskirą bendrai įvertintą grupę ir yra būdingos ir esminės specialių investicinių fondų valdymui, tačiau, neapima

depozitoriumo funkcijoms priskiriamų paslaugų, taip pat paprasčiausių materialių ar techninių paslaugų, pavyzdžiui – informacinės sistemos įdiegimo paslaugų.

Nei vadovaujantis PVMĮ, nei PVMĮ komentaru, neįmanoma tiksliai identifikuoti, ar Bendrovės Y įsigijamos paslaugos iš trečiojo asmens gali būti laikomos finansinėmis paslaugomis PVMĮ prasme ir, atitinkamai, neapmokestinamos PVM vadovaujantis PVMĮ 28 straipsnio 6 dalimi. Todėl, norint įvertinti, ar trečiojo asmens teikiamos Paslauga Nr. 1, kuri, iš pažiūros gali būti įvertinta kaip depozitoriumo funkcijoms priskiriama paslauga, ir Paslauga Nr. 2, kuri, iš pažiūros gali būti įvertinta informacinių technologijų sprendimu arba technine sistema, gali būti laikomos finansinėmis PVMĮ prasme, svarbu vadovautis 3.1.1. skyriuje išskirtais finansinių paslaugų atribojimo nuo panašaus pobūdžio paslaugų kriterijais. Vertinimas pateikiamas toliau:

(i) ar paslauga yra esminė (pagrindinė) sandorio dalis?

Paslauga Nr. 1: kadangi Paslauga Nr. 1 apima ne vien bendro pobūdžio priežiūrą, bet ir kasdienę Fondo turto vertės apskaitą, investicinių sandorių teisėtumo ir atitikties Fondo investavimo strategijai tikrinimą bei, specialių išmokų investuotojams apskaičiavimą, galima teigti, jog taip yra vykdomos esminės Fondo administravimo funkcijos, būtinos, kad Fondas galėtų tinkamai vykdyti veiklą pagal KISĮ nuostatas, todėl, laikytina, jog Paslauga Nr. 1 sudaro atskirą ir savarankišką visumą, reikalingą Fondo valdymui.

Paslauga Nr. 2: trečiojo asmens teikiamos specialių informacinių technologijų sprendimų paslaugos apima specialiai adaptuotos programinės įrangos teikimą ir palaikymą, leidžiantį kasdien, realiu laiku apskaičiuoti investicinių vienetų kainą, vertinti rizikų lygį, rengti Fondo reguliacines ataskaitas ir tvarkyti esminius apskaitos duomenis. Tokia nuolatinė ir integruota informacinių technologijų sistemos funkcija yra būtina norint užtikrinti tinkamą Fondo veiklą, todėl, ji laikytina esmine bei neatliekančia tik antraeilės ar techninės funkcijos.

(ii) koks yra paslaugos rezultatas?

Paslauga Nr. 1: šios paslaugos rezultatas turi tiesioginį poveikį Fondo ir jo dalyvių finansinei padėčiai – teisingai nustatoma grynujų aktyvų vertė, vertinamas investicijų teisėtumas ir atitiktis strategijai, apskaičiuojamos specialios išmokos investuotojams. Tai daro įtaką investiciniams sprendimams, galutinei Fondo vertei ir investuotojų gaunamai grąžai, todėl rezultatas yra specifinis ir būdingas Fondo valdymui.

Paslauga Nr. 2: galutinis rezultatas – informacinių technologijų sistema leidžia valdymo bendrovei realiu laiku gauti duomenis apie Fondą, rengti privalomas ataskaitas priežiūros institucijoms, nustatyti investicinių vienetų kainą ir vertinti portfelio riziką – t. y., rezultatas tiesiogiai prisideda prie Fondo valdymo paslaugos.

(iii) kokią atsakomybę prisiima paslaugos teikėjas?

Paslauga Nr. 1: trečiasis asmuo atsako už apskaitos ir sandorių kontrolės veiksmų teisingumą (klaidos gali sukelti neteisingą investuotojų informavimą, atitinkamai – teisinės ir finansinės pasekmes pačiam Fondui bei investuotojams), t. y., trečiasis asmuo prisiima atsakomybę būdingą Fondo administravimui bei valdymui.

Paslauga Nr. 2: trečiasis asmuo ne tik įdiegia sistemą, bet ir užtikrina jos nuolatinį tinkamą veikimą, kadangi, jei sistema veiktų netinkamai, Fondas patirtų riziką pažeisti teisės aktuose įtvirtintus reikalavimus bei teikti klaidingus duomenis investuotojams ir priežiūros institucijoms, o tai prilygsta esminėms Fondo administravimo funkcijoms.

Taigi, įvertinus trečiojo asmens teikiamas Paslaugą Nr. 1 ir Paslaugą Nr. 2 vadovaujantis ESTT jurisprudencijoje suformuotais atribojimo kriterijais, galima teigti, jog trečiojo asmens Bendrovei Y teikiamos paslaugos gali būti laikytinos finansinėmis paslaugomis ir todėl neapmokestinamomis PVM pagal PVMĮ 28 straipsnio 6 dalį, kadangi jos abi sudaro esminę Fondo valdymo dalį bei tiesiogiai daro įtaką Fondui, jo veiklai ir investuotojų interesams.

Pavyzdys Nr. 2:

Lietuvos Respublikoje veikianti elektroninių pinigų įstaiga – uždaroji akcinė bendrovė (toliau – **Bendrovė X**), klientams siūlo integruotą paslaugą, kuri apima: i) elektroninių pinigų išleidimą – Bendrovė X išleidžia elektroninius pinigus klientams, kad jie galėtų patogiai priimti ir siųsti mokėjimus negrynaisiais pinigais; ii) mokėjimų priėmimo ir pervedimo paslaugą – Bendrovė X veikia kaip mokėjimų tarpininkė, apdorodama kliento įplaukas bei inicijuodama išeinančius mokėjimus tiekėjams ar partneriams bei iii) techninį duomenų analizės modulį – kartu su 1 bei 2 paslaugomis, Bendrovė X klientams suteikia prieigą prie specialios platformos, leidžiančios jiems realiu laiku matyti, kiek elektroninių pinigų paskyroje turi, kokius mokėjimus gavo, kiek turi grąžinti pirkėjams, kokius pavedimus inicijavo, be to, modulis automatiškai sutikrina pirkėjų mokėjimus su išrašytais sąskaitomis, leidžia Bendrovei X kliento vardu priimti galutinius sprendimus dėl lėšų grąžinimo, blokavimo, jeigu nustatoma neatitiktis mokėjimo informacijoje (toliau – **Paketas**). Už šį Paketą mokamas mėnesinis mokestis bei komisinis nuo kiekvienos operacijos.

Vadovaujantis PVMĮ 28 straipsnio 3 dalimi, elektroninių pinigų išleidimo bei mokėjimų priėmimo ir pervedimo paslaugos yra neapmokestinamos PVM. Tačiau, kyla klausimų dėl techninio duomenų analizės modulio ir, atitinkamai, ar galima visas tris

paslaugas laikyti vienu finansiniu sandoriu, kuris nėra apmokestinamas PVM. Todėl, norint nustatyti, ar šis Paketas gali būti laikomas vienu sandoriu PVM tikslais, reikia įvertinti 3.1.1. skyriuje išskirtus ESTT suformuotus principus:

- (i) ar be tam tikro paslaugos elemento galėtų būti įvykdyta pagrindinė finansinė operacija?

Pagrindinė finansinė operacija čia yra elektroninių pinigų išleidimas ir mokėjimų tvarkymas, tačiau, be techninio duomenų analizės modulio, klientų mokėjimai nebūtų automatiškai sutikrinami, nevyktų blokavimai, grąžinimai. Be kita ko, svarbu atkreipti dėmesį, jog vidutinio vartotojo požiūriu techninio duomenų analizės modulio paslauga neturi savarankiško tikslo ir toks teikimas laikomas papildančiu pagrindinį teikimą.

- (ii) ar paslaugos elementai yra glaudžiai susiję su bendra finansinės paslaugos funkcija?

Elektroninių pinigų išleidimas ir mokėjimų organizavimas neabejotinai, vadovaujantis PVMĮ 28 straipsniu laikomi finansinėmis paslaugomis, tačiau, techninis duomenų analizės modulis tiesiogiai įgalina kliento mokėjimo sąlygų tikrinimą, automatinį sprendimų dėl lėšų nurašymo, blokavimo priėmimą – t. y., veikia ne vien kaip techninis sprendimas, bet realiai pakeičia mokėjimo finansinę / teisinę padėtį.

- (iii) ar paslaugos elementai turi savarankišką (ne tik pagalbinį) tikslą?

Techninis duomenų analizės modulis yra sujungtas su mokėjimo operacijų inicijavimu, taigi, jis nėra siūlomas atskirai. Ekonominė prasme šis modulis nėra tik „techninis“, kadangi, jis keičia, blokuoja, atšaukia mokėjimų operacijas – t. y., padeda teikti finansinę paslaugą.

- (iv) kokia yra tikroji šalių valia / sutarties tikslas?

Klientai nori kompleksiškai tvarkyti mokėjimus elektroniniais pinigais, kad neturėtų rankiniu būdu sutikrinti kiekvienos pervedimo klaidos. Taip pat, klientai nori, kad Bendrovė X prisiimtų atsakomybę. Bendra abiejų šalių valia – užtikrinti vientisą ir automatinį mokėjimų valdymą.

Taigi, įvertinus Pavyzdį Nr. 2 pagal ESTT suformuotus principus, galima teigti, jog techninis duomenų analizės modulis, kurį Bendrovė X teikia kartu su elektroninių pinigų išleidimo ir mokėjimų pervedimo paslaugomis, sudaro neatsiejamą integruotos finansinės paslaugos dalį, todėl, visos trys paslaugos turi būti laikomos viena finansine, neapmokestinama PVM paslauga.

Apibendrinant analizuotus hipotetinius pavyzdžius galima teigti, jog ESTT jurisprudencijoje įtvirtinti kriterijai yra esminiai atibojant finansines paslaugas nuo kitų, panašaus pobūdžio paslaugų PVM tikslais bei vertinant kompleksinius sandorius, kuriuos sudaro keli elementai. ESTT jurisprudencijoje nuosekliai akcentuojama, kad svarbiausia –

pačių paslaugų pobūdis ir ekonominė esmė, o ne formalūs jų pateikimo kriterijai ar paslaugų teikėjo statusas. Kadangi ESTT praktikoje dėstomi principai yra privalomi Europos Sąjungos valstybėms narėms, ypatingai svarbu, kad Lietuvoje šie kriterijai būtų susisteminti, užtikrinant jų nuoseklų taikymą. Kriterijai galėtų būti nuosekliai įtvirtinti PVMĮ komentare, taip sudarant sąlygas patiems mokesčių mokėtojams savarankiškai įsivertinti, ar jų teikiamos paslaugos PVMĮ prasme gali būti laikytinomis finansinėmis.

3.2. Teisė į pridėtinės vertės mokesčio atskaitą

Kaip jau aptarta anksčiau, teisė į PVM atskaitą – tai esminė teisė, kurią įgyja įsiregistravęs PVM mokėtojas (Medelienė, Sudavičius, 2011, p. 540), o tinkamai naudojantis teise į PVM atskaitą yra įgyvendinamas fiskalinio neutralumo principas. PVMĮ įtvirtinta, jog PVM atskaita – tai pirkimo ir (arba) importo PVM dalies atskaitymas, kai pagal PVMĮ nuostatas apskaičiuota atskaitoma pirkimo ir (arba) importo PVM dalimi sumažinama mokėtina į biudžetą ar padidinama grąžintina iš biudžeto PVM suma. Pagal bendrąją taisyklę, teisė į PVM atskaitą turi PVM mokėtoju įsiregistravęs asmuo, kuris vykdo ar ketina vykdyti PVM apmokestinamų prekių tiekimą ir paslaugų teikimą arba PVM mokėtoju įsiregistravęs asmuo, kai jo prekės ar paslaugos yra įsigytos ir skirtos tokiam prekių tiekimui ir paslaugų teikimui už šalies teritorijos ribų, kai toks prekių tiekimas ar paslaugų teikimas būtų apmokestinamas PVM, jeigu jis vyktų šalies teritorijoje. Be kita ko, į PVM atskaitą PVM mokėtojas turi teisę įtraukti ne tik jam išrašytose PVM prekių ar paslaugų sąskaitose faktūrose išskirtas PVM sumas ar jų dalį, bet ir pačio PVM mokėtojo apskaičiuotas PVM sumas. Atkreiptinas dėmesys, jog PVM mokėtojai, kurie nenaudoja ir nenaudos įsigytų prekių ar paslaugų tolimesnėje savo veikloje, teisės į PVM atskaitą įtraukti pirkimo ar importo PVM sumų apskritai neturi. Toks reglamentavimas Lietuvoje įgyvendintas vadovaujantis PVM VI direktyva, pagal kurią mokesčio galutinė našta turi tekti galutiniam vartotojui, o verslo subjektai negali tapti PVM mokėtojais vykdydami savo ekonominę veiklą. Taigi, galima teigti, jog PVM atskaita – svarbiausias PVM institutas, o jei jo nebūtų, gautųsi taip, kad kiekviename gamybos ir platinimo proceso etape būtų apskaičiuojamas ir sumokamas pardavimo PVM, kas prieštarautų tikrajai PVM sistemai.

3.2.1. Finansines paslaugas teikiančių subjektų teisė į pirkimo pridėtinės vertės mokesčio atskaitą

Kadangi finansinės paslaugos, vadovaujantis PVM VI direktyva bei, atitinkamai, PVMĮ, nėra apmokestinamos PVM – apmokestinamasis asmuo, teikiantis finansines paslaugas, įprastai neturi teisės atskaityti pirkimo PVM nuo prekių ir paslaugų, susijusių su finansinių paslaugų teikimu. Dėl šios priežasties finansinių paslaugų sektoriuje PVM atskaitos institutas iš esmės yra apribotas. Vis dėlto, nepaisant bendrosios išimties, galioja tam tikros sąlygos, kuomet apmokestinamieji asmenys, teikiantys finansines paslaugas, įgyja teisę į pirkimo PVM atskaitą:

- (i) pirma, pasinaudoti teise į pirkimo PVM atskaitą gali apmokestinamieji asmenys, teikiantys finansines paslaugas, kurias pagal PVMĮ 28 straipsnio 7 dalį yra pasirinkę apmokestinti PVM. Pažymėtina, jog apmokestinamasis asmuo teisę į atskaitą turės tik tuo atveju, jeigu jis teiks paslaugas Lietuvoje įsikūrusiems asmenims PVM mokėtojams. Jei apmokestinamasis asmuo finansines paslaugas teiks Lietuvoje neįsikūrusiems kitų Europos Sąjungos valstybių narių apmokestinamiesiems asmenims, teise į pirkimo PVM atskaitą jis pasinaudoti negalės, kadangi, tokios paslaugos, vadovaujantis PVMĮ 13 straipsnio nuostatomis, nelaikomos suteiktomis Lietuvoje bei nėra Lietuvos PVM objektas;
- (ii) antra, teisė į pirkimo PVM atskaitą gali būti taikoma tuomet, kai finansinės paslaugos, išvardintos PVMĮ 28 straipsnio 1–5 dalyse, teikiamos už Europos Sąjungos ribų. Tokiais atvejais, kai finansinės paslaugos teikiamos už Europos Sąjungos ribų, PVM už jas neskaičiuojamas, bet įsigytų prekių ir paslaugų, skirtų finansinėms paslaugoms atlikti, pirkimo (importo) PVM gali būti įtrauktas į PVM atskaitą;
- (iii) trečia, teise į pirkimo PVM atskaitą gali pasinaudoti subjektas, teikiantis tiek apmokestinamąsias, tiek neapmokestinamąsias paslaugas, jei jo teikiamų apmokestinamųjų PVM paslaugų dalis sudaro 95 procentus ar daugiau, o teikiamų neapmokestinamųjų PVM paslaugų dalis sudaro 5 procentus ar mažiau, kadangi, PVMĮ 60 straipsnio 6 dalies 6 punkte yra įtvirtinta taisyklė, numatanti, jog, jeigu skaičiuojant apmokestinamajai veiklai tenkančią pirkimo ir (arba) importo PVM dalį (procentais) nustatoma, kad šiai veiklai tenka ne mažiau kaip 95 procentai proporcingai paskirstytino pirkimo ir (arba) importo PVM, laikoma, kad visas šis paskirstytinas pirkimo ir (arba) importo PVM tenka apmokestinamajai veiklai, t. y., likusi dalis – 5 procentai ar mažiau, patenka į pilnos atskaitos modelį.

Galimybė pasinaudoti teise į pirkimo PVM atskaitą aktuali visiems finansines paslaugas teikiantiems asmenims, tačiau, kaip ypatingai aktualų sektorių galima išskirti – finansinių technologijų sektorių. Finansinės technologijos, vadovaujantis Lietuvos Banko

pateiktu išaiškinimu yra technologijomis pagrįstos finansinės inovacijos, padedančios kurti naujus verslo modelius, veiklos programas, procesus ir produktus bei, jos turi reikšmingą poveikį finansų rinkoms, institucijoms ir finansinėms paslaugoms (Finansinės technologijos ir inovacijos, 2021). Teisės į pirkimo PVM atskaitą kontekste akcentuojamas būtent šis sektorius, kadangi, pastaruoju metu Lietuvoje yra siekiama sukurti tokią finansinių technologijų aplinką, kuri pritrauktų naujas įmones ir skatintų jas kurti naujus produktus būtent Lietuvoje. Taip pat, svarbu atkreipti dėmesį, kad Lietuvos Respublikos finansų ministerijos parengtose 2023 – 2028 m. FINTECH sektoriaus plėtros gairėse (toliau – **Lietuvos Respublikos finansų ministerijos gairės**) nurodyta, jog šiuo metu yra siekiama, kad finansinių technologijų sektoriaus vystymasis iki 2028 m. įgautų dar didesnę pagreitį ir Lietuva taptų tarptautiniu mastu pripažįstamu aukštos pridėtinės vertės Europos „Fintech“ centru (2023–2028 metų FINTECH sektoriaus..., 2023). Be kita ko, Lietuvos Respublikos finansų ministerijos gairėse nurodomą finansinių technologijų sektoriaus svarbą atskleidžia vadovaujantis Strateginio valdymo metodikos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021 m. balandžio 28 d. Nutarimo Nr. 292 „Dėl strateginio valdymo metodikos patvirtinimo“ 210 punktu Lietuvos Respublikos finansų ministerijos priimtas bei 2023 m. birželio 28 d. įsigaliojęs Įsakymas Nr. 1K-247 „Dėl 2023–2028 metų finansinių technologijų (FINTECH) sektoriaus plėtros Lietuvoje veiksmų plano patvirtinimo“ (toliau – **Įsakymas Nr. 1K-247**). Įsakyme Nr. 1K-247, įskaitant, bet neapsiribojant, aptariami aukščiau minėto tikslo Lietuvai tapti Europos „Fintech“ centru įgyvendinimo būdai.

Europos bankininkystės institucija išskiria keturias finansinių technologijų įmonių teikiamų paslaugų pagrindines grupes: i) kredito, indėlių ir kapitalo pritraukimo paslaugos; ii) mokėjimo, tarpuskaitos, atsiskaitymo paslaugos; iii) investicinės ir investicijų valdymo paslaugos; iv) kitos su investicine veikla susijusios paslaugos (Aktualus komentaras: Kokias didžiausias rizikas..., 2022). Taigi, dauguma finansinių technologijų įmonių teikiamų paslaugų patenka tarp finansinių paslaugų, kurios, vadovaujantis PVMĮ, nėra apmokestinamos PVM, o tai reiškia, jog finansinių technologijų įmonės dažnu atveju netenka teisės į pirkimo PVM atskaitą. Ypatingai svarbu atkreipti dėmesį, jog finansinių technologijų įmonės dažnai pasikliauja automatizacija bei informacinėmis technologijomis, kadangi jų veikla reikalauja nuolatinio informacinių technologijų atnaujinimo, atitikties reguliavimo reikalavimams, griežto, aukščiausių standartų saugumo užtikrinimo bei įvairių duomenų bazių diegimo, o tokia veiklos struktūra lemia didesnę paslaugų teikimo sudėtingumą.

Aukščiau išvardintos (ir ne tik) finansinių technologijų įmonių įsigyjamos paslaugos yra reikalingos norint suteikti klientams kokybiškas paslaugas bei norint didinti įmonės efektyvumą, bet, tuo pačiu reikalaujančios didelių administracinių išlaidų, kurios tampa dar didesnės dėl to, kad šios įmonės neturi teisės pasinaudoti pirkimo PVM atskaita, o neatskaitytas pirkimo PVM tampa jų ekonominės veiklos kaštais. Svarbu ir tai, jog, nors ir yra daug veiksnių, kurie daro įtaką įmonių buveinių vietoms, kur jos renkasi įsisteigti, plėstis bei investuoti, viena svarbiausių priemonių, siekiant pritraukti verslus yra konkrečioje jurisdikcijoje galiojantis mokestinis reglamentavimas (Hansson, Olofsdotter, 2014, p. 9). Neatskaitomas pirkimo PVM, tampantis finansinių technologijų įmonių ekonominės veiklos kaštais gali būti vienas iš veiksnių, apribojančių naujų, sparčiai besiplečiančių verslų galimybes bei norą rinktis veikti Lietuvoje.

Analizuojant aukščiau nurodytas galimybes finansines paslaugas teikiančių apmokestinamųjų asmenų teise pasinaudoti pirkimo PVM atskaita, galima teigti, jog šios galimybės yra itin ribotos:

- (i) galimybė pasinaudoti pirkimo PVM atskaita tais atvejais, kai paslaugas teikiantis subjektas, pasirinkęs apmokestinti teikiamas paslaugas PVM šalies viduje vykdomiems sandoriams, reikšmingai riboja Lietuvoje veikiančių finansinių paslaugų teikėjų konkurencingumą tarptautinėje rinkoje, kadangi, jie neturi galimybės taikyti apmokestinimo pasirinkimo modelio dalyvaudami tarpvalstybiniuose sandoriuose. Ir, nors, kaip jau aptarta anksčiau, Lietuvoje toks modelis yra pasirinktas siekiant teisinio aiškumo ir neutralumo užtikrinimo mokesčių mokėtojų atžvilgiu, galima teigti, jog toks ribojimas leidžiant apmokestinti tik sandorius šalies teritorijoje, prieštarauja konkurencingumo siekiams ir neprisideda prie palankios mokestinės aplinkos finansinių paslaugų teikėjams siekiantiems veikti Europos Sąjungos mastu;
- (ii) galimybė pasinaudoti teise į pirkimo PVM atskaitą, kai finansinės paslaugos, išvardintos PVMĮ 28 straipsnio 1–5 dalyse, teikiamos už Europos Sąjungos ribų, apskritai nėra aktuali verslams, norintiems veikti Europos Sąjungos mastu;
- (iii) galimybė pasinaudoti teise į pirkimo PVM atskaitą tais atvejais, kai teikiamų neapmokestinamųjų PVM paslaugų dalis sudaro 5 procentus ar mažiau, finansinių technologijų įmonėms taip pat nėra aktuali, nes tokiose įmonėse didžioji dalis teikiamų paslaugų sudaro finansinius sandorius, kurie yra neapmokestinami PVM.

Taigi, ribota apmokestinamųjų asmenų teisė pasinaudoti pirkimo PVM atskaita reiškia, kad neatskaitytas pirkimo PVM patenka į finansinių paslaugų teikėjų sąnaudas ir, galiausiai, didina jų ekonominės veiklos kaštus. Jauni verslai, o ypač, finansinių

technologijų įmonės, norėdamos plėstis, patiria neproporcingai dideles išlaidas investuojant į technologinius, atitikties, saugumo, duomenų valdymo ir kitus sprendimus. Neturėdamos galimybės atskaityti pirkimo PVM, didesnė tikimybė, jog jos rinksis savo steigimo vietas jurisdikcijose, kuriose suteikiamos lankstesnės galimybės rinktis finansines paslaugas apmokestinti tarptautiniu mastu.

Pavyzdžiui, pagal Prancūzijoje galiojančią teisinį reglamentavimą, apmokestinamieji asmenys, teikiantys finansines paslaugas, kaip ir Lietuvoje, gali pasirinkti jas apmokestinti PVM. Tačiau, vadovaujantis Prancūzijoje galiojančiu teisiniu reglamentavimu, apmokestinamiesiems asmenims yra leidžiama atskaityti prekių ar paslaugų, skirtų finansinių paslaugų teikimui klientams kitoje Europos Sąjungos valstybėje narėje, pirkimo ar importo PVM (Code général des impôts, 1950). Taigi, toks pavyzdys galėtų būti sektinas ir Lietuvoje, suteikiant verslams daugiau pasirinkimo bei lankstumo galimybių.

Be kita ko, galima teigti, jog aukščiau išvardintos ribotos finansines paslaugas teikiančių subjektų galimybės pasinaudoti teise į pirkimo PVM atskaitą pasekmės neatitinka fiskalinio neutralumo principo esmės bei neutralių mokesčių sąvokos, kadangi verslo sprendimai tampa iškreipiami dėl mokesstinės naštos. Šiuo metu galiojantis reglamentavimas Lietuvoje iš esmės riboja apmokestinamųjų asmenų galimybes pasinaudoti šia teise, kai sudaromi tarpvalstybiniai sandoriai Europos Sąjungos mastu. PVMĮ 28 straipsnio 7 dalyje įtvirtinta nuostata, leidžianti apmokestinti finansines paslaugas tik šalies viduje vykdomiems sandoriams mažina Lietuvos konkurencingumą ir apsunkina sąlygas finansinių technologijų įmonėms efektyviai planuoti veiklos kaštus.

Taigi, norint pritraukti kuo daugiau verslų veikti Lietuvos jurisdikcijoje, suteikiant patrauklias apmokestinimo sąlygas, būtų tikslinga svarstyti PVMĮ reguliavimo pakeitimus, kurie sudarytų sąlygas taikyti platesnį apmokestinimo modelį ir taip leistų atskaityti pirkimo PVM patirtą teikiant finansines paslaugas ne tik Lietuvoje, bet ir kitose Europos Sąjungos valstybėse narėse. Be to, leidžiant apmokestinamiesiems asmenims finansines paslaugas apmokestinti PVM Europos Sąjungos mastu, finansinių paslaugų teikėjai ne tik turėtų teisę susigrąžinti sumokėtą PVM, bet tokiu būdu būtų padidinta ir tarpvalstybinė prekyba bei paslaugų teikimas, kas turėtų teigiamą poveikį kainoms, kadangi dingtų „paslėptas“ PVM ir, taip pat būtų skatinamas naujų, jaunų verslų kūrimasis, kas turėtų teigiamą poveikį ir darbo vietų kūrimui.

3.2.2. Finansinių sandorių ryšys su ekonomine veikla

Analizuojant ESTT jurisprudenciją galima pastebėti, jog bendroji taisyklė, pagal kurią mokesčių mokėtojams, teikiantiems paslaugas, neapmokestinamas PVM, teisė į PVM atskaitą yra apribota, gali būti vertinama lanksčiau. Toliau bus analizuojami ESTT sprendimai, kuriuose nagrinėtos situacijos, susijusios su kontroliuojančių bendrovių akcijų perleidimo sandoriais ir galimybe atskaityti pirkimo PVM, susijusį su išlaidomis, patirtomis įgyvendinant šiuos sandorius. Šie sprendimai yra reikšmingi padedant apmokestinamiesiems asmenims, susiduriantiems su finansiniais sandoriais apibrėžti, kokiomis sąlygomis jie gali atskaityti PVM už paslaugas, susijusias su akcijų perleidimu bei, kaip tokie sandoriai yra vertinami PVM taikymo kontekste. Ir, nors visi trys toliau aptariami sprendimai yra susiję su kontroliuojančiose įmonėse vykstančiais akcijų perleidimo sandoriais (neapmokestinama PVM pagal PVMĮ 28 straipsnio 5 dalį), jų išaiškinimai gali būti aktualūs ir platesniam subjektų ratui sprendžiant teisės į pirkimo PVM atskaitą klausimą bei vertinant finansinių sandorių ryšį su ekonomine veikla.

1995 m. ESTT priėmė sprendimą C-4/94, nagrinėdamas situaciją, kuomet BLP Group plc (toliau – **BLP**), kaip kontroliuojančioji bendrovė pardavė Berg Mantelprofilwerk GmbH akcijas siekdama padengti savo skolas. BLP patyrė išlaidas, tiesiogiai susijusias su akcijų pardavimu ir, siekė pasinaudoti teise į pirkimo PVM atskaitą. Pagrindinis ginčas kilo dėl to, ar šios išlaidos gali būti atskaitomos, jeigu iš akcijų pardavimo gautas pajamas kontroliuojančioji bendrovė panaudojo savo apmokestinamai veiklai finansuoti. ESTT sprendime išaiškino, kad pagal PVM VI direktyvą pats akcijų pardavimas nėra PVM objektas, todėl išlaidos, tiesiogiai susijusios su neapmokestinamu sandoriu, negali būti atskaitomos pagal bendrąjį PVM atskaitos principą. ESTT pabrėžė, kad nėra teisinio pagrindo leisti atskaityti pirkimo PVM už paslaugas, kurios konkrečiai ir tiesiogiai susijusios su neapmokestinamu akcijų pardavimu, net jei vėliau iš to gautos pajamos buvo naudojamos apmokestinamojoje veikloje. Be to, ESTT byloje nurodė, jog tuo atveju, jei BLP norėdama padengti savo skolas būtų paėmusi paskolą, PVM, skaičiuojamas už finansų konsultanto, su kuriuo konsultuotasi paskolos sudarymo tikslais būtų buvęs visiškai atskaitytinas (Judgment of the Court (Fifth Chamber) of 6 April 1995 BLP Group plc v Commissioners of Customs & Excise, Case C-4/94). Toks požiūris leidžia daryti išvadą, jog skirtingi bendrovės veiklos finansavimo būdai lemia skirtingą apmokestinimo tvarką, o tai visiškai prieštarauja fiskalinio neutralumo principui (Terra and Wattel, 2019, p. 153). Šis sprendimas atspindi griežtą požiūrį, kad tuo atveju, jeigu akcijų perleidimo sandoris yra neapmokestinamas, išlaidų, susijusių tiesiogiai su tuo sandoriu, pirkimo PVM neatskaitomas.

2009 m. ESTT priėmė sprendimą C-29/08, kuomet buvo nagrinėjamas ginčas tarp Švedijos mokesčių administratoriaus Skatteverket ir kontroliuojančiosios bendrovės AB SKF. Šis ginčas kilo dėl to, kad kontroliuojančioji bendrovė patyrė sąnaudų, tiesiogiai susijusių su neapmokestinamu dukterinės ir kontroliuojamos bendrovės akcijų pardavimu bei, siekė atskaityti pirkimo PVM, sumokėtą už šias paslaugas. ESTT nustatė, jog patronuojančios bendrovės akcijų perleidimas gali būti laikomas ekonomine veikla, jei jis yra tiesiogiai susijęs su grupės vykdomos veiklos organizavimu ir yra būtinas apmokestinamosios veiklos plėtrai. Tai reiškia, kad tokie sandoriai gali patekti į PVM taikymo sritį. Sprendime buvo išskirtos dvi sąnaudų kategorijos: i) Tiesiogiai susijusios su neapmokestinamu akcijų pardavimų – tokiu atveju, remiantis ankstesne ESTT praktika, pirkimo PVM negali būti atskaitomas ir ii) Bendrosios kontroliuojančiosios bendrovės sąnaudos – šios sąnaudos neturi būti glaudžiai susijusios su akcijų pardavimu ir gali būti laikomos susijusiomis su bendra kontroliuojančiosios bendrovės ekonomine veikla. Jeigu bendrosios kontroliuojančiosios bendrovės sąnaudos įtraukiamos į prekių ir paslaugų, kurias kontroliuojančioji bendrovė teikia kaip apmokestinamasis asmuo, kainą, tuomet atitinkamas pirkimo PVM gali būti atskaitomas (Judgment of the Court of 29 October 2009 Skatteverket v AB SKF, Case C-29/08). Taigi, šiuo sprendimu ESTT aiškiai atskyrė dvi sąnaudų kategorijas, suteikdamas apmokestinamiesiems asmenims daugiau lankstumo taikant PVM atskaitos institutą.

2017 m. ESTT priėmė sprendimą C-502/17 atskleidžiantį dar platesnį požiūrį, kuomet kilo ginčas tarp C&D Foods Acquisition ApS bei Danijos Mokesčių ministerijos, ir C&D Foods Acquisition ApS siekė atskaityti pirkimo PVM, sumokėtą už konsultavimo paslaugas, susijusias su antro laipsnio patronuojamosios bendrovės akcijų perleidimo planu, o mokesčių administratorius atsisakė suteikti teisę į PVM atskaitą. ESTT savo sprendime nurodė, kad akcijų pardavimas gali būti laikomas ekonomine veikla, jeigu: i) ne tik turima kitos bendrovės kapitalo dalis, bet ir tiesiogiai ar netiesiogiai dalyvaujama tą bendrovę valdant, ii) kai sandoriai dėl akcijų atliekami vykdant komercinę vertybinių popierių prekybą arba kai siekiama išsaugoti tiesioginį ar netiesioginį dalyvavimą valdant bendrovę, kurios akcijų turima, iii) akcijų perleidimas yra tiesioginis, nuolatinis ir būtinas kontroliuojančiosios bendrovės ar jos grupės ekonominės veiklos išplėtimas bei iv) sandoris vykdomas siekiant priskirti iš šio perleidimo gautas pajamas tiesiogiai atitinkamos patronuojančiosios įmonės apmokestinamai ekonominei veiklai arba grupės, kurioje ji yra pagrindinė patronuojančioji bendrovė, vykdomai ekonominei veiklai (Judgment of the Court of 8 November 2018 C&D Foods Acquisition Aps v Skatteministeriet, Case C-502/17). Jeigu šios sąlygos tenkinamos, tuomet su akcijų perleidimo sandoriu susijusios

paslaugos gali būti vertinamos kaip bendrosios ekonominės veiklos sąnaudos, leidžiančios atskaityti pirkimo PVM.

Taigi, galima teigti, jog ESTT praktika, akcijų perleidimo sandorių ryšio su apmokestinamąja ekonomine veikla kontekste, yra evoliucionavusi nuo itin griežto požiūrio, kuomet visos išlaidos, tiesiogiai susijusios su neapmokestinamaisiais sandoriais, apskritai negalėjo būti atskaitomos, iki lankstesnio vertinimo, kai tam tikromis aplinkybėmis akcijų perleidimas gali būti laikomas ekonomine veikla. Pastarasis ESTT sprendimas leidžia daryti išvadą, jog su tokiais sandoriais susijusios išlaidos, atitinkančios aukščiau nurodytus, sprendime išdėstytus kriterijus gali būti vertinamos kaip bendros veiklos sąnaudos, suteikiančios teisę atskaityti pirkimo PVM. Be kita ko, toks ESTT sprendimų evoliucionavimas rodo, jog sprendžiant teisės į atskaitą klausimą, itin svarbu ne vien formaliai žvelgti į įstatyme įtvirtintas normas, tačiau, svarbu įvertinti ir kitus aspektus – ar sandoris susijęs su bendrąją įmonės veikla, ar reikalingas įmonės ekonominei plėtrai, ar atliekamas tik kaip savarankiškas, nuo įmonės apmokestinamosios veiklos atribotas veiksmas.

Vertinant šiuo klausimu galiojantį teisinį reglamentavimą Lietuvoje, dar kartą pažymėtina, jog ESTT yra institucija, užtikrinanti vienodą Europos Sąjungos teisės aktų aiškinimą ir taikymą visose valstybėse narėse bei formuojanti jurisprudenciją, kuria privalo vadovautis visoms valstybėms narėms. Darbo rengimo metu PVMĮ komentare nėra išdėstyta ESTT sprendime C-502/17 suformuota pozicija, todėl, norint užtikrinti teisinį aiškumą bei naujausią ESTT poziciją, į PVMĮ komentarą būtų tikslinga įtraukti šiame sprendime išdėstytus kriterijus, kuriais įvardinama, kokiais atvejais finansinis sandoris gali būti vertinamas kaip ekonominė veikla.

3.3. Mišrios paslaugos

Tais atvejais, kai apmokestinamasis asmuo gauna PVM apmokestinamų ir PVM neapmokestinamų pajamų, nesvarbu, kokia gaunamų pajamų proporcija, yra laikoma, kad jis vykdo mišrią veiklą. PVMĮ 59 straipsnio 1 dalyje numatyta, jog tais atvejais, kai PVM mokėtojas vykdo mišrią veiklą, jis privalo įsigytų ar importuotų prekių ar paslaugų pirkimo ar importo PVM paskirstyti atsižvelgdamas į tai, kokiai veiklai tos prekės ar paslaugos skirtos naudoti, o tais atvejais, kai pirkimo ar importo PVM neįmanoma tiesiogiai priskirti nei PVM apmokestinamai, nei PVM neapmokestinamai veiklai, tai pirkimo ar importo PVM paskirstomas pagal proporciją. Praktikoje tai reiškia, jog apmokestinamasis asmuo,

vykdantis tiek PVM apmokestinamą, tiek neapmokestinamą veiklą, galės atskaityti tik dalį pirkimo PVM, priklausantį apmokestinamai PVM veiklai.

3.3.1. Pirkimo pridėtinės vertės mokesčio paskirstymo taisyklės

ESTT jurisprudencijoje pažymima, jog tais atvejais, kai apmokestinamasis asmuo prekes ar paslaugas naudoja tiek apmokestinamiesiems, tiek neapmokestinamiesiems PVM sandoriams, mokestis gali būti atskaitomas tik ta proporcinga dalimi, kuria įsigytos prekės ar paslaugos buvo naudojamos apmokestinamiesiems sandoriams (Judgment of the Court (First Chamber) of 27 September 2001 *Cibo Participations SA v Direcetur regional des impôts du Nord-Pas-de-Calais*, Case C-16/00). Taigi, apmokestinamajam asmeniui, teikiančiam mišrias paslaugas, kyla poreikis tinkamai nustatyti tikslią apmokestinamųjų ir neapmokestinamųjų PVM paslaugų apmokestinamąją vertę, kad pirkimo PVM ekonominės sąnaudos būtų paskirstytos tinkamai.

Taisyklė, pagal kurią dalis pirkimo PVM, susijusio su mišria veikla, atskaitoma pagal proporciją, reglamentuojama PVMĮ 60 straipsnio 1 dalyje. Pagrindinis kriterijus, pagal kurį PVM mokėtojas, vykdantis mišrią veiklą, turi proporcingai paskirstyti įsigytų prekių ir paslaugų pirkimo (importo) PVM sumas, tai pajamų, gautų iš veiklos, kuriai skirtų naudoti prekių ar paslaugų pirkimo (importo) PVM gali būti atskaitomas, santykis su pajamomis, iš bet kokių prekių tiekimo ir paslaugų teikimo. Tai reiškia, jog atskaitoma proporcija apskaičiuojama remiantis gautomis pajamomis – kiek PVM mokėtojas uždirbo iš apmokestinamosios veiklos lyginant su visomis pajamomis. Be to, PVMĮ komentare, aiškinant jo 60 straipsnio 1 dalį nurodoma, jog PVM mokėtojo pajamos iš bet kokios veiklos apima gautą ar gautiną atlygį iš bet kokio prekių tiekimo ir paslaugų teikimo ir kitas pajamas iš veiklos. Svarbu atkreipti dėmesį, jog sandorių eliminavimas iš proporcinės apskaitos vardiklio yra skirtas užtikrinti PVM atskaitos sistemos neutralumą ir iš to darytina išvada, kad tik teisingas ir pagrįstas sandorių eliminavimas iš proporcinės apskaitos vardiklio gali užtikrinti PVM sistemos neutralumą (Judgment of the Court (Fifth Chamber) of 11 July 1996 *Régie dauphinoise – Cabinet A. Forest SARL v Ministre de Budget*, Case C-306/94). Atitinkamai, kadangi finansinės paslaugos patenka į PVMĮ IV skyrių, kuriuo yra reglamentuojami prekių tiekimo bei paslaugų teikimo atvejai, kurie nėra apmokestinami PVM, reiškia, jog, pagal bendrą taisyklę, finansinių paslaugų teikimams tenkanti pirkimo PVM atskaita negalima.

3.3.2. Atsitiktiniai sandoriai

PVMĮ 60 straipsnio 1 dalies 2 punkte yra įtvirtinta taisyklė, pagal kurią, apskaičiuojant proporciją, kuria dalimi PVM gali būti atskaitomas, nėra atsižvelgiama į PVM mokėtojo pajamas, gautas iš PVMĮ 28 straipsnyje nurodytų finansinių paslaugų teikimo tuo atveju, kai šie sandoriai yra atsitiktinio pobūdžio ir PVM mokėtojas įprastai nesiverčia tokios rūšies veikla. Tačiau, nei PVM VI direktyvoje, nei PVMĮ nėra apibrėžta, ką tiksliai reiškia sąvoka „atsitiktinis sandoris“. Kadangi ši sąvoka nėra įtvirtinta teisės aktuose, mokesčių mokėtojams, apskaičiuojant proporciją bei norint identifikuoti, kuria dalimi pirkimo PVM gali būti atskaitomas, kyla klausimas, ar jų sudarytas sandoris PVM kontekste gali būti priskirtas atsitiktiniams, ar ne. Todėl, atsižvelgiant į tai, kad „atsitiktinio sandorio“ sąvoka nėra įtvirtinta teisės aktuose, reikia vadovautis ESTT jurisprudencija, LVAT formuojama praktika bei VMI skelbiamais apibendrintais mokesčių įstatymų komentarais, kiekvieną sandorį vertinant atskirai.

ESTT jurisprudencijoje akcentuojama, jog skaičiuojant PVM atskaitos procentą finansiniai sandoriai turi būti laikomi atsitiktiniais tiek, kiek jie apima tik labai ribotą apmokestinamų PVM prekių bei paslaugų naudojimą ir tas faktas, jog iš finansinių sandorių gaunamos pajamos yra didesnės už pagrindinės veiklos pajamas nėra pakankamas, kad neleistų klasifikuoti kaip atsitiktinių sandorių (Judgment of the Court (Fifth Chamber) of 29 April 2004 Empresa de Desenvolvimento Mineiro SGPS SA (EDM) v Fazenda Pública, Case C-77/01). Be kita ko, šis ESTT sprendimas cituojamas ir PVMĮ komentare. Tame pačiame ESTT sprendime įvardinta, jog kasmetinis paskolų suteikimas bendrovėms, kuriose ji turi akcijų ir banko indėlių arba vertybinių popierių, jei tokie sandoriai susiję su labai ribotu PVM apmokestinamo turto ar paslaugų naudojimu, turi būti laikomi atsitiktiniais sandoriais. Kitame ESTT sprendime nurodyta, jog finansiniai sandoriai nėra laikomi atsitiktiniais, jei jie yra tiesioginis, tęstinis ir būtinas apmokestinamos įmonės veiklos išplėtimas arba jeigu reikalauja žymaus PVM apmokestinamų prekių ar paslaugų panaudojimo (Judgment of the Court (Fourth Chamber) of 29 October 2009 NCC Construction Danmark A/S v Skatteministeriet, Case C-174/08). Šie ESTT sprendimai patvirtina nuoseklią poziciją aiškinant, kaip turi būti suprantami atsitiktiniai sandoriai. Šiame kontekste svarbu ir tai, jog atsitiktiniai sandoriai nelaikomi ekonomine veikla todėl, kad ekonominei veiklai yra būdingas pasikartojamumas, tęstinumas, t. y., sandorius sudarantys asmenys turi turėti ketinimą veiklą vykdyti ir siekti iš jos gauti pajamų.

LVAT yra vos keletas išnagrinėtų ginčų dėl PVMĮ 60 straipsnio 1 dalies 2 punkto taikymo. Ypatingai svarbu atkreipti dėmesį į LVAT 2021 m. priimtą sprendimą

administracinėje byloje Nr. eA-3441-438/2021, kuriame buvo sprendžiamas ginčas dėl klausimo, ar konkretaus apmokestinamojo asmens suteiktos paskolos gali būti laikomos atsitiktinio pobūdžio finansiniais sandoriais pagal PVMĮ 60 straipsnio 1 dalies 2 punktą. Minėtoje byloje ginčas kilo tarp UAB „City Service SE“ (toliau – **Pareiškėjas**) ir VMI, kuomet Pareiškėjas, vykdamas PVM apmokestinamąją kontroliuojamų įmonių grupės valdymo veiklą, kreipėsi į VMI su prašymu pritarti jo siūlomam mokesčių teisės aktų nuostatų taikymui būsimiems sandoriams, o VMI tokiam Pareiškėjo prašymui nepritarė.

Pareiškėjas pateikė prašymą VMI dėl planuojamų skaičiuoti ir gauti palūkanų, kurios buvo planuojama, jog bus skaičiuojamos nuo jo suteiktų paskolų UAB „Žirmūnų būstas“ ir UAB „Mano aplinka plius“ – t. y., kontroliuojamoms grupės bendrovėms, nurodant, kad palūkanas nuo suteiktų paskolų planuoja skaičiuoti ir apskaityti kaip atsitiktinius sandorius PVMĮ 60 straipsnio 1 dalies 2 punkto prasme. Pareiškėjas akcentavo, jog jo pagrindinė ekonominė veikla yra PVM apmokestinamųjų valdymo paslaugų vykdymas, kurios vykdymui jis skiria visus turimus savo žmogiškuosius resursus, interesus, ilgalaikį turtą ir veiklai vykdyti reikalingų PVM apmokestinamųjų prekių ir paslaugų pirkimus, todėl paskolų sandoriai būtų kaip atsitiktiniai ir nesusiję su nuolatiniu siekiu užsiimti finansine veikla. Taip pat, svarbu atkreipti dėmesį, kad byloje nustatyta, jog Pareiškėjas buvo suteikęs keliolika paskolų skirtingoms įmonėms iš savo paties arba banko perskolintų lėšų. LVAT atmetė Pareiškėjo apeliacinį skundą, kuriuo buvo prašoma panaikinti pirmosios instancijos teismo sprendimą (kuriuo Pareiškėjo skundas taip pat buvo atmestas), savo sprendimą grįsdamas tuo, jog paskolų suteikimas ir palūkanų už jas gavimas yra neatsitiktinė pareiškėjo veikla, nes yra vykdoma nuolat ir didele apimtimi (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2021 m. rugsėjo 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-3441-438/2021).

Toks LVAT sprendimas palieka neaiškumų, kadangi, konstatuojant, jog paskolų suteikimas ir palūkanų už jas gavimas yra neatsitiktinė pareiškėjo veikla, kadangi vykdoma nuolat ir didele apimtimi, nebuvo detaliau paaiškinta, ką konkrečiai reiškia toks sandorių tęstinumo ir apimties vertinimas. Taigi, kyla klausimas, kaip veiklos didelės apimties kriterijai koreliuoja su ESTT jurisprudencijoje įtvirtinta taisykle (ir, atitinkamai, perkelta į PVMĮ komentarą), jog iš finansinių sandorių gaunamos pajamos yra didesnės už pagrindinės veiklos gaunamas pajamas, nėra pakankamas, kad neleistų klasifikuoti kaip atsitiktinių sandorių. Taip pat, sprendime trūksta paaiškinimo, kaip yra vertinamas nuolatinumo kriterijus, kadangi, nors Pareiškėjas per kelis metus iš eilės buvo suteikęs keliolika paskolų skirtingoms įmonėms, tokias paskolas jis teikė iš savo laisvų arba banko

perskolinų lėšų, tuo tarpu įprastai vykdydamas kitą, pagrindinę, PVM apmokestinamą veiklą.

Apibendrinant galima teigti, jog mišrių paslaugų teikimu laikomos tokios situacijos, kai apmokestinamasis asmuo gauna tiek PVM apmokestinamų, tiek PVM neapmokestinamų pajamų ir tokiais atvejais yra būtina tinkamai paskirstyti pirkimo ar importo PVM, atsižvelgiant į tai, kokiai veiklai prekės yra skirtos. Kadangi finansinės paslaugos nėra apmokestinamos PVM, pirkimo PVM negali būti atskaitomas, nebent suteiktos paslaugos būtų laikomos atsitiktiniais sandoriais. Ir, nors LVAT yra formuojami tam tikri orientyrai, kol kas Lietuvos teisiniame reglamentavime trūksta aiškumo, kokie tikslūs kriterijai turi būti vertinami, nustatant, sandoris atsitiktinis, ar ne, kadangi, viename iš nedaugelio LVAT priimtų sprendimų aiškinimas prieštarauja aiškinimui ESTT jurisprudencijoje bei PVMĮ komentare.

4. FINANSINIŲ PASLAUGŲ NEAPMOKESTINIMO PRIDĖTINĖS VERTĖS MOKESČIU FISKALINĖS PASEKMĖS IR ATEITIS

Dabartinės galiojančios taisyklės, reglamentuojančios finansinių paslaugų apmokestinimą PVM Europos Sąjungoje (taigi, tame tarpe, ir Lietuvoje) nebeatitinka šiuolaikinių finansinių paslaugų sektoriaus poreikių bei yra laikomos ne tik pasenusiomis, bet ir nesuderinamomis su rinkos plėtra, darančiomis poveikį valstybių narių konkurencingumui bei apsunkinančiomis fiskalinio neutralumo principo užtikrinimą. Be to, galiojančios taisyklės yra kritikuojamos dėl savo sudėtingumo, neaiškumo, riboto lankstumo ir teisinio netikrumo (Europe: VAT – Option to tax..., 2021). Trūkumai ypatingai išryškėja besiplečiančiame finansinių technologijų sektoriuje bei tarpe atsirandančių naujų, inovatyvių paslaugų, kadangi, tokios paslaugos dažnu atveju yra sudėtingos bei apimančios įvairius technologinius sprendimus ir tarptautinius sandorius, todėl, esamos išimtys PVM taikymo kontekste kelia reikšmingų sunkumų.

4.1. Konkurencingumo klausimai ir fiskalinio neutralumo principo pažeidimai

Atsižvelgiant į tai, kad šiuo metu galiojančios PVM taisyklės finansinių paslaugų sektoriuje sukuria skirtingas konkurencines sąlygas Europos Sąjungos valstybėse narėse bei situacijas, kurios neatitinka pamatinio PVM fiskalinio neutralumo principo, toliau apibendrinamos pasekmės, kylančios dėl galiojančio reglamentavimo:

- (i) verslams dėl nepatrauklių apmokestinimo sąlygų, konkrečiai – dėl neatskaitomo pirkimo PVM ir dėl to patiriamų itin didelių ekonominės veiklos kaštų (ypatingai, finansinių technologijų sektoriuje), kaip verslo steigimosi vietos gali patraukliau atrodyti trečiosios šalys, o tai trukdo konkurencingumui bei prieštarauja PVM pamatiniam fiskalinio neutralumo principui, numatančiam, kad verslo sprendimai neturi priklausyti nuo apmokestinimo sąlygų;
- (ii) Europos Sąjungos valstybėse narėse, kuriose taikomas mažesnis standartinis PVM tarifas, nei kitose valstybėse narėse, subjektai patiria mažesnes ekonomines sąnaudas, atsirandančias dėl neatskaitomo PVM. Dėl mažesnių ekonominių sąnaudų subjektai gali pasiūlyti mažesnes, konkurencingesnes kainas, ir, ši problema tik auga, kadangi fizinė verslo vieta tampa vis mažiau svarbi (dėl teikiamų elektroninių paslaugų) (Næss-Schmidt, 2016, p. 13), o tai taip pat laikytina fiskalinio neutralumo principo pažeidimu;

- (iii) dėl PVMĮ įtvirtintos galimybės pasirinkti apmokestinti PVM paslaugas, nurodytas PVMĮ 28 straipsnio 1-4 dalyse, kurios yra teikiamos šalies viduje, Lietuvoje veikiantys subjektai tampa mažiau konkurencingi tarpvalstybinių sandorių rinkoje, lyginant su Europos Sąjungos valstybėmis narėmis, kurios siūlo lankstesnę reguliavimo sistemą suteikiant galimybę pasirinkti apmokestinti paslaugas PVM teikiamas ne tik šalies viduje (pavyzdžiui, įskaitant, bet neapsiribojant – Prancūzija, Austrija, Belgija), kadangi, užsienio subjektai patiria mažesnius ekonominės veiklos kaštus ir gali siūlyti konkurencingesnes tų pačių paslaugų kainas;
- (iv) be kita ko, finansinių paslaugų teikėjai, teikiantys paslaugas tik Lietuvoje, gali pasinaudoti apmokestinimo pasirinkimu ir tokiu būdu įgyti teisę į pirkimo PVM atskaitą, kai, tuo tarpu, finansinių paslaugų teikėjas, veikiantis plačiau – Europos Sąjungos mastu, tokios galimybės netenka, kadangi, apmokestinimo galimybė taikoma tik sandoriams šalies viduje. Dėl to finansinių paslaugų teikėjai apmokestinamieji asmenys, teikiantys paslaugas ir kitose Europos Sąjungos valstybėse narėse, atsiduria konkurencingai nepalankioje padėtyje, kadangi, jų teikiamoms paslaugoms taikomi didesni apribojimai pirkimo PVM atskaitos kontekste;
- (v) finansines paslaugas teikiančios įmonės ekonominės veiklos kaštus įtraukia į galutinę paslaugos kainą, ir, nors PVM jų teikiamoms paslaugoms nėra taikomas, galutinė paslaugos kaina padidėja dėl įtrauktų veiklos kaštų į ją – t. y., atsiranda „paslėptas“ PVM („paslėpto“ PVM pavyzdys pateiktas 1.3. skyriuje) (Borselli, 2009, p. 378). Toks ekonominės veiklos kaštų perkėlimas galutiniam vartotojui gali reikšmingai paveikti paslaugų patrauklumą.

Žvelgiant iš ekonominės plėtros perspektyvos, manytina, jog mokesstinė politika finansinių paslaugų srityje gali lemti tiek naujų verslų kūrimosi tendencijas, tiek užsienio investicijų pritraukimą. Todėl, atsižvelgiant į identifikuotus esminius iššūkius konkurencingumo klausimais bei fiskalinio neutralumo principo pažeidimų kontekste, galima teigti, jog finansinių paslaugų reglamentavimas PVM srityje reikalauja tam tikrų sisteminių pokyčių, kurie aptariami toliau.

4.2. Finansinių paslaugų ateitis pridėtinės vertės mokesčio kontekste

Atsižvelgiant į 4.1. skyriuje identifikuotus iššūkius, kylančius dėl galiojančių finansinių paslaugų apmokestinimo PVM taisyklių, galima spręsti, jog galiojantis finansinių paslaugų apmokestinimo PVM režimas reikalauja tam tikrų sisteminių pokyčių. Reikalingų pokyčių

aktualumą patvirtina tiek 2019–2024 m. Europos Komisijos politinėse gairėse, tiek 2024–2029 m. Europos Komisijos politinėse gairėse išskiriami prioritetai. 2019–2024 m. Europos Komisijos politinėse gairėse yra nurodyta, jog žmonės ir verslas klesti tik tada, kai ekonomika veikia jų naudai, o didelių technologijų įmonių apmokestinimas turi būti prioritetinis uždavinys (A Union that strives for..., 2019). Tuo tarpu, 2024–2029 m. Europos Komisijos politinėse gairėse pabrėžiama, jog esminis Europos Sąjungos konkurencingumo veiksnys yra Europos bendroji rinka bei tai, jog turi būti užtikrinta, kad konkurencijos politika neatsiliktų nuo sparčiai kintančių pasaulinių rinkų (Political Guidelines for the Next..., 2024).

2020 m. Europos Komisija, vadovaudamasi 2019–2024 m. Europos Komisijos gairėmis, paskelbė bendrą vertinimo planą ir poveikio vertinimo pradžios dokumentą „Finansinėms ir draudimo paslaugoms taikomų taisyklių peržiūra“ (toliau – **Iniciatyva**) (Public consultation: “VAT rules for..., 2021) bei organizavo viešą konsultaciją (toliau – **Konsultacija**). Konsultacija buvo vykdoma siekiant modernizuoti Europos Sąjungoje taikomas PVM taisykles tiek finansinėms, tiek draudimo paslaugoms, kurios yra svarbios tiek privačiam, tiek viešam sektoriui, o Konsultacijoje dalyvavusių įvairių organizacijų bei asmenų iš visų Europos Sąjungos valstybių narių įsitraukimas parodė aukštą suinteresuotųjų šalių aktyvumą bei didelį dėmesį šiam konsultacijos procesui (Public consultation: “VAT rules for..., 2021). Paskelbtoje Europos Komisijos Iniciatyvoje išskirtos dvi pagrindinės problemos – pirma, dabartinio reguliavimo sukurta PVM neutralumo stoka bei, antra, teisinis neapibrėžtumas ir reguliavimo sudėtingumas. Iniciatyvos tikslas – arba iš esmės panaikinti esamą išimtį ir apmokestinti finansines ir draudimo paslaugas, arba, palikti esamą išimtį, bet pakeisti jos taikymo sritį, apmokestinant tik kai kurių rūšių paslaugas. Šią Iniciatyvą, kaip pasiūlymą, planuota pateikti 2021 m. pabaigoje, tačiau, kol kas pasiūlymas vis dar nėra paskelbtas.

Ir, nors kaip pasiūlymas ši Iniciatyva vis dar nėra paskelbta, tam tikrais joje išvardintais aspektais gali būti naudojama kaip pavyzdžiu, svarstant reglamentavimo pokyčius nacionalinėje teisėje – t. y., Lietuvoje, kadangi, Iniciatyvoje nuosekliai išdėstytas problemos apibrėžimas, teisinis pagrindas, tikslai, politikos galimybės bei poveikio vertinimas. Ypatingai svarbu pažymėti, kad nepalankūs vyriausybės sprendimai mokesčių politikos srityje dažnu atveju gali paskatinti ūkio subjektus ekonominę veiklą perkelti į palankesnio apmokestinimo teritorijas bei paskatinti investuoti kitose šalyse (Bikas, 2019, p. 219), todėl valstybės, norėdamos išlikti konkurencingos mokesčių srityje, turi priimti svarbius sprendimus bei fiskalines priemones sureguliuoti taip, kad būtų užtikrintos sąlygos šalyje veikti investuotojams ir nesumažėtų pajamos į valstybės biudžetą (Bikas, 2019, p.

222). Aiškesnis ir patogesnis finansinių paslaugų apmokestinimo režimas gali padėti pritraukti daugiau verslų rinktis veikti Lietuvoje, daugiau užsienio investicijų bei stiprinti konkurencingumą, kadangi, apmokestinimo sistema, galiojanti valstybėje, ypatingai svarbi, nes būtent apmokestinimo taisyklės daro labai didelę įtaką investiciniams, finansiniams bei verslo sprendimams (Scholes et al., 2015, p. 11).

Kaip bene svarbiausius aspektus, kuriuos būtų verta peržiūrėti Lietuvoje, siekiant aukščiau išvardintų tikslų bei stiprinant šalies konkurencingumą ir užtikrinant fiskalinį neutralumą, galima išskirti šiuos:

- (i) peržiūrėti bei, atitinkamai, koreguoti PVMĮ, suteikiant apmokestinamiesiems asmenims galimybę pasirinkti apmokestinti finansines paslaugas PVM, teikiamas kitoje Europos Sąjungos valstybėje narėje;
- (ii) aiškiau apibrėžti sąvokas naudojamas finansinių paslaugų kontekste (tiek finansinių paslaugų apibrėžimų, tiek mišrių paslaugų kontekste) PVMĮ bei PVMĮ komentare, kadangi, tai leistų sumažinti teisinį netikrumą, būtų galima lengviau atriboti finansines nuo panašaus pobūdžio paslaugų ir taip būtų užtikrinamas fiskalinio neutralumo principas;
- (iii) PVMĮ komentare apibrėžti konkrečius ESTT jurisprudencijoje suformuotus kriterijus, kuriais vadovaujantis būtų galima atriboti finansines paslaugas nuo panašaus pobūdžio paslaugų bei įvertinti, ar sandoris, kurį sudaro keli elementai, gali būti laikomas vienu ekonominiu vienetu.

Kadangi minėta Europos Komisijos Inicijatyva buvo paskelbta dar 2020 m., tačiau, kaip jau minėta, iki šiol pasiūlymas taip ir nėra pateiktas (t. y. – toliau svarstymų Inicijatyva nenukeliavo), nepaisant to bei matant, kad problema yra aktuali, nelaukiant pokyčių Europos Sąjungos mastu, pokyčius galima pradėti inicijuoti nacionaliniu mastu (be kita ko, tokius, kurie nepažeistų PVM VI direktyvoje galiojančių taisyklių). Sistemingi pokyčiai finansinių paslaugų PVM reglamentavimo srityje Lietuvoje yra būtini, siekiant, kad Lietuva atsirastų kuo geresnėje konkurencinėje padėtyje, užtikrinant fiskalinį neutralumą bei sukuriant patrauklias ir aiškias veiklos sąlygas verslams.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Subjektai, teikiantys ne tik tiesiogiai PVMĮ 28 straipsnio 1–6 dalyse ar Įsakyme Nr. 157 išvardintas finansines paslaugas, bet ir kompleksines, susidedančias iš kelių elementų, arba turinčias techninio ar administracinio pobūdžio elementų, susiduria su teisiniu neapibrėžtumu, kadangi, nei PVMĮ, nei PVMĮ komentare nėra įtvirtinti ESTT jurisprudencijoje suformuoti kriterijai, kuriais vadovaudamiesi mokesčių mokėtojai savarankiškai galėtų įsivertinti teikiamų paslaugų pobūdį bei, atitinkamai, nustatyti tokių paslaugų apmokestinimo PVM režimą. Sprendžiant identifikuotą problemą siūlytina: 1) PVMĮ komentare aiškinant jo 28 straipsnį sistemiškai įtvirtinti ESTT jurisprudencijoje suformuotus kriterijus, kuriais vadovaudamiesi subjektai galėtų įsivertinti, ar jų teikiama paslauga, turinti techninio ar administracinio pobūdžio elementų, laikytina finansine ir kriterijus, kuriais vadovaudamiesi subjektai galėtų savarankiškai įsivertinti, ar jų teikiama paslauga, kurią sudaro keli elementai, laikytina viena nedaloma finansine paslauga bei 2) PVMĮ 28 straipsnį papildyti 9 dalimi, nurodant, jog: „9. Vien administracinio, fizinio, techninio ar panašaus pobūdžio paslaugų teikimas, nesukeliantis su šiame straipsnyje nurodytomis finansinėmis paslaugomis susijusio sandorio šalių teisinės ir finansinės padėties pokyčio, nelaikomas šiame straipsnyje nurodytų finansinių paslaugų, kurioms būtų taikomos šio straipsnio 1–6 dalių nuostatos dėl PVM, teikimu.“.
2. Vienintelė nuolatos finansines paslaugas teikiančių subjektų galimybė pasinaudoti teise į pirkimo PVM atskaitą – PVMĮ 28 straipsnio 7 dalyje prieš kiek daugiau, nei kelis dešimtmečius įtvirtinta taisyklė, leidžianti apmokestinti tam tikrus šalies viduje sudaromus finansinius sandorius ir tokiu būdu įgyti teisę į pirkimo PVM atskaitą. Tačiau, ši taisyklė nebeatitinka šiuolaikinių finansinių paslaugų sektoriaus poreikių, iškreipia konkurencines sąlygas bei prieštarauja pamatiniam PVM sistemos fiskalinio neutralumo principui, kadangi nėra taikoma tarpvalstybiniais sandoriams Europos Sąjungos mastu. Todėl, siūlytina, PVMĮ 28 straipsnio 7 dalį pakeisti sekančiais: „7. Apmokestinamasis asmuo, teikiantis šio straipsnio 1–4 dalyse nurodytas paslaugas, turi teisę pasirinkti skaičiuoti PVM už šias paslaugas šio įstatymo nustatyta tvarka; ~~jeigu pirkėjas (klientas) yra apmokestinamasis asmuo PVM mokėtojas, ir šis. Toks~~ pasirinkimas galioja ne trumpiau kaip 24 mėnesius nuo pasirinkimo deklaravimo dienos visiems jo sudaromiems atitinkamiems sandoriams. Savo pasirinkimą apmokestinamasis asmuo privalo deklaruoti centrinio mokesčio administratoriaus nustatyta tvarka.“.

3. Nepaisant bendros finansinių paslaugų neapmokestinimo PVM taisyklės, tais atvejais, kai finansiniai sandoriai yra tiesiogiai susiję su apmokestinamojo asmens vykdoma ekonomine veikla ir prisideda prie subjekto ekonominės plėtros, sandoriai gali būti laikomi ekonominės veiklos dalimi, o su jais susijusios išlaidos – bendrosiomis ekonominės veiklos sąnaudomis, suteikiančiomis teisę į pirkimo PVM atskaitą.
4. Teisinis reguliavimas, leidžiantis mišrias paslaugas teikiantiems subjektams apskaičiuojant mišrių paslaugų proporciją neatsižvelgti į pajamas, gautas iš atsitiktinių finansinių sandorių, dėl neapibrėžtos „atsitiktinių sandorių“ sąvokos PVMĮ ir jos aiškinimo neatitikimų tarp PVMĮ komentaro ir LVAT praktikos lemia teisinį neapibrėžtumą bei apsunkina mokesčių mokėtojų galimybes tinkamai vykdyti mokestines prievoles.
5. Dėl identifikuotų PVM taikymo finansinėms paslaugoms taisyklių trūkumų, pasisakytina, jog Lietuva atsiduria konkurencingai nepalankioje padėtyje lyginant su Europos Sąjungos valstybėmis narėmis, kuriose standartinis PVM tarifas yra mažesnis, kadangi, mažesnis PVM tarifas lemia mažesnes ekonominės veiklos sąnaudas finansinių paslaugų teikėjams.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

TEISĖS NORMINIAI AKTAI

Europos Sąjungos teisės aktai

1. Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartis (1957). *Valstybės žinios*, 2004, 108-4030.
2. Tarybos 1967 m. balandžio 11 d. direktyva 67/227/EEB dėl valstybių narių teisės aktų, reglamentuojančių apyvartos mokesčius, suderinimo. OL 71, p. 1301.
3. Tarybos 2006 m. lapkričio 28 d. direktyva 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio sistemos. OL L 347, p. 1.

Lietuvos Respublikos teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas (2002). *Valstybės žinios*, 35-1271.
2. Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymas (2003). *Valstybės žinios*, 74-3423.

Ministrų įsakymai

1. Lietuvos Respublikos finansų ministro 2002 m. birželio 6 d. įsakymas Nr. 157 „Dėl Pridėtinės vertės mokesčiu neapmokestinamų finansinių paslaugų, nurodytų Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 28 straipsnio 1-4 dalyse, sąrašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 58-2373.
2. Lietuvos Respublikos finansų ministro 2023 m. birželio 23 d. įsakymas Nr. 1K-247 „Dėl 2023–2028 metų finansinių technologijų (FINTECH) sektoriaus plėtros Lietuvoje veiksmų plano patvirtinimo“. TAR, 12851.

Užsienio valstybių teisės aktai

1. Pievienotās vērtības nodokļa likums, Latvia (1995) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://likumi.lv/ta/id/253451-pievienotas-vertibas-nodokla-likums> [žiūrėta: 2025 m. vasario 3 d.].
2. Code général des impôts, France (1950) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006069577 [žiūrėta: 2025 m. vasario 7 d.].

SPECIALIOJI LITERATŪRA

1. Bikas, E. (2019). *Mokesčių šerdis*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
2. Black, J. (2003). *A dictionary of Economics*. 2nd Edition. New York: Oxford University Press.

3. Borselli, F. (2009). A Sensible Reform of the EU VAT Regime for Financial Services. *International VAT Monitor*, 5, p. 375-383 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://ssrn.com/abstract=1982581> [žiūrėta 2025 m. kovo 1 d.].
4. Buškevičiūtė, E. (2005). *Mokesčių sistema*. Kaunas: Technologija.
5. de la Feria, R. (2007). The EU VAT treatment of insurance and financial services (again) under review. *EC Tax Review*, 16/2, p. 74-89 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3489277>.
6. de la Feria, R. (2015). EU VAT Principles as Interpretative Aids to EU VAT Rules: The Inherent Paradox. *Recent VAT Case Law of the CJEU*, p 1 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2718107>.
7. de la Feria, R. and Krever, R. (2013). Ending VAT Exemptions: Towards a Post-Modern VAT. *VAT Exemptions: Consequences and Design Alternatives*, p. 3-36 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: [Ending VAT Exemptions: Towards a Post-Modern VAT by Rita de la Feria, Richard Krever :: SSRN](#) [žiūrėta 2025 m. vasario 3 d.].
8. de la Feria, R. and Walpole M. (2009). Options for Taxing Financial Supplies in Value Added Tax: EU VAT and Australian GST Models Compared. *International and Comparative Law Quarterly*, 58(4), p. 897-932 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: [Options for Taxing Financial Supplies in Value Added Tax: EU VAT and Australian GST Models Compared by Rita de la Feria, Michael Walpole :: SSRN](#) [žiūrėta 2025 m. vasario 2 d.].
9. Doesum, A. and Nellen, F. (2021). *VAT in a Day*. 3rd Edition. Maastricht: Fonds Indirect Tax.
10. Ebrill, L. et al. (2001). *The Modern VAT*. Washington, D.C.: International Monetary Fund.
11. Hansson, Å. and Olofsdotter, K. (2014). *How taxation influences business location and investment decisions* [interaktyvus], The Swedish Agency for Growth Policy Analysis. Prieiga per internetą: [pm_2014_18_ENG.pdf](#).
12. Marcijonas, A. ir Sudavičius, B. (2003). *Mokesčių teisė*. Vilnius: Teisinės informacijos centras.
13. Medelienė, A. ir Sudavičius, B. (2011). *Mokesčių teisė*. Vilnius: Registrų centras.
14. Merrill, P. R. (2011). VAT treatment of the financial services. *Tax analysts*, 163-185.
15. Næss-Schmidt, H. S., Heebøll, C. and Lund, C. (2016). *Why and how to apply a Value Added Tax on financial services* [interaktyvus], Copenhagen Economics. Prieiga per

interneta: [copenhagen-economics-2016-why-and-how-to-to-apply-vat-to-financial-services.pdf](#) [žiūrėta 2025 m. vasario 11 d.].

16. Schiff, E. (1973). *Value-Added Taxation In Europe*. Washington, DC: American Enterprise Institute for Public Policy Research.
17. Scholes, M. S. et al. (2015). *Taxes and Business Strategy: A Planning Approach*. Fifth edition. Upper Saddle River: Pearson Education.
18. Terra, B. and Wattel, P. (2019). *European Tax Law*. 7th ed. Alphen aan den Rijn: Kluwe Law International.
19. Waerzeggers, C. (2008). The European VAT Experience: VAT in a Common Market: Lessons for the GCC. *Fiscal Reforms in the Middle East: VAT in the Gulf Cooperation Council*, p. 100-132 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://ssrn.com/abstract=2338139> [žiūrėta 2025 m. sausio 20 d.].

TEISMŲ PRAKTIKA

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimai

1. *Wilfried Lange v Finanzamt Fürstentfeldbruck* [CJEU], No. C-111/92, [02/08/1993], ECLI:EU:C:1993:345.
2. *BLP Group plc v Commissioners of Customs & Excise* [CJEU], No. C-4/94 [06/04/1995], ECLI:EU:C:1995:107.
3. *Régie dauphinoise – Cabinet A. Forest SARL v Ministre de Budget* [CJEU], No. C-306/94 [11/07/1996], ECLI:EU:C:1996:290.
4. *Sparekassernes Datacenter (SDC) v Skatteministeriet* [CJEU], No. C-2/95 [05/06/1997], ECLI:EU:C:1997:278.
5. *Card Protection Plan Ltd (CPP) v Commissioners of Customs & Excise* [CJEU], No. C-349/96 [25/02/1999], ECLI:EU:C:1999:93.
6. *Cibo Participations SA v Direcetur regional des impôts du Nord-Pas-de-Calais* [CJEU], No. C-16/00 [27/09/2001], ECLI:EU:C:2001:495.
7. *Commissioners of Customs & Excise v CSC Financial Services Ltd.* [CJEU], No. C-235/00 [13/12/2001], ECLI:EU:C:2001:696.
8. *Ambulanter Pflegedienst Kügler GmbH prieš Finanzamt für Körperschaften I in Berlin* [CJEU], No. C-141/00, [10/09/2002], ECLI:EU:C:2002:473.
9. *Empresa de Desenvolvimento Mineiro SGPS SA (EDM) v Fazenda Pública* [CJEU], No. C-77/01 [29/04/2004], ECLI:EU:C:2004:243.
10. *Waterschap Zeeuws Vlaanderen v Staatssecretaris van Financiën* [CJEU], No. C-378/02 [02/06/2005], ECLI:EU:C:2004:276.

11. *Abbey National plc and Inscap Investment Fund v Commissioners of Customs & Excise* [CJEU], No. C-169/04 [04/05/2006], ECLI:EU:C:2006:289.
12. *Marks & Spencer plc v Commissioners of Customs & Excise* [CJEU], No. C-309/06 [10/04/2008], ECLI:EU:C:2008:211.
13. *Skatteverket v AB SKF* [CJEU], No. C-29/08 [29/10/2009], ECLI:EU:C:2009:665.
14. *NCC Construction Danmark A/S v Skatteministeriet* [CJEU], No. C-174/08 [29/10/2009], ECLI:EU:C:2009:669.
15. *Nordea Pankki Suomi Oyj.* [CJEU], No. C-350/10 [28/07/2011], ECLI:EU:C:2011:532.
16. *Finanzamt Frankfurt am Main V-Höchst v Deutsche Bank AG* [CJEU], No. C-44/11 [19/07/2012], ECLI:EU:C:2012:484.
17. *Finanzamt Saarlouis v Heinz Malburg* [CJEU], No. C-204/13 [13/03/2014], ECLI:EU:C:2014:147.
18. *Skatteverket v David Hedqvist* [CJEU], No. C-264/14 [22/10/2015], ECLI:EU:C:2015:718.
19. *Bookit, Ltd v Commissioners for Her Majesty's Revenue and Customs* [CJEU], No. C-607/14 [26/05/2016], ECLI:EU:C:2016:355.
20. *Commissioners for Her Majesty's Revenue and Customs v DPAS Limited* [CJEU], No. C-5/17 [25/07/2018], ECLI:EU:C:2018:592.
21. *C&D Foods Acquisition Aps v Skatteministeriet* [CJEU], No. C-502/17 [08/11/2018], ECLI:EU:C:2018:888.
22. *Vega International Car Transport and Logistic – Trading GmbH v Dyrektor Izby Skarbowej w Warszawie* [CJEU], No. C-235/18 [15/05/2019], ECLI:EU:C:2019:412.
23. *Finanzamt Trier v Cardpoint GmbH, legal successor to Moneybox Deutschland GmbH* [CJEU], No. C-42/18 [03/10/2019], ECLI:EU:C:2019:822.
24. *Blackrock Investment Management (UK) Limited v Commissioners for Her Majesty's Revenue and Customs* [CJEU], No. C-231/19 [02/07/2020], ECLI:EU:C:2020:513.

Lietuvos Respublikos teismų praktika:

1. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2021 m. rugsėjo 29 d. nutartis administracinėje byloje Nr. eA-3441-438/2021.

KITI ŠALTINIAI

1. Baker McKenzie (2021). *Europe: VAT – Option to tax in the financial world* [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

- <https://insightplus.bakermckenzie.com/bm/tax/europe-vat-option-to-tax-in-the-financial-world> [žiūrėta 2025 m. sausio 20 d.].
2. Ernst&Young (2009). *Design and Impact of the 'Option to Tax' System for Application of VAT to Financial Services* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: [EBF - Final Report 28 October 2009 TB-NT.docx](#) [žiūrėta 2025 m. vasario 5 d.].
 3. European Commission (2006). *Consultation Paper on modernising Value Added Tax obligations for financial services and insurances* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.edilex.fi/lakikirjasto/arvonlisaverotus/liitteet/201012/modernising_VAT_en.pdf [žiūrėta 2025 m. vasario 5 d.].
 4. European Commission (2020). *Review of the VAT rules for financial and insurance services* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12671-VAT-rules-for-financial-and-insurance-services-review_en [žiūrėta 2025 m. vasario 14 d.].
 5. European Commission (2021). *Public consultation: "VAT rules for financial and insurance services – today and tomorrow": Factual summary report*. [interaktyvus]. Prieiga per internetą: [untitled](#) [žiūrėta 2025 m. kovo 1 d.].
 6. Hill, R. (2015). *Single/multiple Supplies – Definition for VAT Treatment* [interaktyvus]. Monckton Chambers. Prieiga per internetą: <https://files.monckton.com/wp-content/uploads/2015/06/Single-multiple-Supplies-Definition-for-VAT-Treatment.pdf> [žiūrėta 2025 m. vasario 11 d.].
 7. Lb.lt. *Finansinės technologijos ir inovacijos* [interaktyvus] (modifikuota 2021-04-01). Prieiga per internetą: <https://www.lb.lt/lt/finansines-technologijos-ir-inovacijos> [žiūrėta 2025 m. vasario 7 d.].
 8. Lietuvos Bankas (2022). *Aktualus komentaras: Kokias didžiausias rizikas finansų sistemai kelia finansinių technologijų sektorius?* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://www.lb.lt/uploads/documents/files/Fintech_AK.pdf [žiūrėta 2025 m. vasario 7 d.].
 9. Lietuvos Respublikos finansų ministerija (2023). *2023-2028 metų FINTECH sektoriaus plėtros Lietuvoje gairės* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: [https://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/2023-2028%20FINTECH%20SEKTORIAUS%20PLĖTROS%20LIETUVOJE%20GAIRĖS\(1\).pdf](https://finmin.lrv.lt/uploads/finmin/documents/files/2023-2028%20FINTECH%20SEKTORIAUS%20PLĖTROS%20LIETUVOJE%20GAIRĖS(1).pdf) [žiūrėta 2025 m. vasario 7 d.].
 10. Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo apibendrintas komentaras (2004). (2025 m. kovo 13 d. redakcija) [interaktyvus]. Prieiga per internetą:

<https://www.vmi.lt/evmi/en/pridetines-vertes-mokestis> [žiūrėta 2025 m. sausio 29 d.].

11. Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo Nr. IX-751 2, 13, 15, 28, 57, 58, 64, 71, 71¹, 72, 74, 75, 77, 78, 79, 80, 81, 83, 84, 85, 88¹, 89¹, 92, 97, 98, 106, 117, 118, 121 straipsnių ir 2 priedo pakeitimo ir įstatymo papildymo 71², 74¹ ir 88³ straipsniais įstatymas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/e7bb2140a0ff11ef9db2c9aaf9c67042?positionInSearchResults=36&searchModelUUID=e892f23e-1390-4c7a-8617-1a5fa715d662> [žiūrėta 2025 m. sausio 29 d.].
12. Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo Nr. IX-751 13, 28, 31, 32, 57, 58, 64, 71, 71¹, 72, 74, 75, 77, 79, 80, 81, 83, 84, 85, 88¹, 89¹, 92, 97, 98, 106, 117, 118 straipsnių ir 2 priedo pakeitimo ir įstatymo papildymo 71², 74¹ ir 88³ straipsniais įstatymas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/cd798af0dc6f11ef8cdf2c320e69444?positionInSearchResults=16&searchModelUUID=e892f23e-1390-4c7a-8617-1a5fa715d662> [žiūrėta 2025 m. sausio 29 d.].
13. Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo Nr. IX-751 2, 13, 15, 28, 57, 58, 64, 71, 71¹, 72, 74, 75, 77, 78, 79, 80, 81, 83, 84, 85, 89¹, 92, 97, 98, 106, 117, 118 ir 121 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 71², 74¹ ir 88³ straipsniais įstatymas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/9c7f0430596a11ef886efef8659c71d0?positionInSearchResults=58&searchModelUUID=e892f23e-1390-4c7a-8617-1a5fa715d662> [žiūrėta 2025 m. sausio 29 d.].
14. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos išvada Nr. 24-13057 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/f20cbb90650411efad96fef38de4d94a?jfwid=8nawau2qa> [žiūrėta 2025 m. sausio 29 d.].
15. Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (2022). Įpareigojantys sprendimai [interaktyvus]. Prieiga per internetą: 2022 m. - VMI [žiūrėta 2025 m. vasario 5 d.].
16. Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (2023). Įpareigojantys sprendimai [interaktyvus]. Prieiga per internetą: 2023 m. - VMI [žiūrėta 2025 m. vasario 5 d.].
17. Vle.lt (n. d.). *Visuotinė Lietuvių enciklopedija* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: [palūkanos - Visuotinė lietuvių enciklopedija](#) [žiūrėta 2025 m. vasario 3 d.].

18. von der Leyen, U. (2019). *A Union that strives for more: My agenda for Europe* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://commission.europa.eu/document/download/063d44e9-04ed-4033-acf9-639ecb187e87_en?filename=political-guidelines-next-commission_en.pdf [žiūrėta 2025 m. kovo 1 d.].
19. von der Leyen, U. (2024). *Political Guidelines for the Next European Commission 2024-2029* [interaktyvus] European Commission. Prieiga per internetą: https://commission.europa.eu/document/download/e6cd4328-673c-4e7a-8683-f63ffb2cf648_en?filename=Political%20Guidelines%202024-2029_EN.pdf [žiūrėta 2025 m. kovo 1 d.].
20. Vz.lt (2024). *Kaip atskirti, finansinė ar ne finansinė paslauga – skaičiuoti PVM ar ne* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.vz.lt/finansai-apskaita/2024/08/23/kaip-atskirti-finansine-ar-ne-finansine-paslauga--skaiciuoti-pvm-ar-ne> [žiūrėta 2025 m. vasario 11 d.].

SANTRAUKA

Pridėtinės vertės mokesčio taikymo finansinėms paslaugoms iššūkiai Lietuvoje

Evelina Eidukaitytė

Magistro darbe analizuojamas pridėtinės vertės mokesčio taikymo finansinėms paslaugoms teisinis reguliavimas Lietuvos teisinėje sistemoje. Siekiant įvertinti Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo galiojančių nuostatų aiškumą ir jų veikimą praktikoje, atlikta Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencijos, Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo, Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo komentaro bei užsienio mokslininkų darbų analizė.

Pirmoje darbo dalyje dėmesys yra teikiamas pridėtinės vertės mokesčio sistemos veikimui bei pamatiniams pridėtinės vertės mokesčio sistemos principams, taikytiniams finansinių paslaugų sektoriuje. Antroje darbo dalyje aptariama, kas yra laikoma finansinėmis paslaugomis pridėtinės vertės mokesčio tikslais, kaip Lietuvoje įgyvendinama pasirinkimo teisė apmokestinti finansines paslaugas pridėtinės vertės mokesčiu bei Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencijos svarba. Trečioje darbo dalyje yra nagrinėjamas pridėtinės vertės mokesčio taisyklių, taikomų finansinėms paslaugoms veikimas praktikoje identifikuojant galiojančio reglamentavimo trūkumus. Galiausiai, ketvirtoje darbo dalyje yra pasisakoma dėl finansinių paslaugų neapmokestinimo pridėtinės vertės mokesčiu fiskalinių pasekmių bei ateities.

Darbo metu atlikta analizė išvadose leidžia įvardinti veiksnius, kuriais yra daroma įtaka pridėtinės vertės mokesčio taisyklių taikymo aiškumui. Išvadose be teiginių, atspindinčių darbo autorės atlikto tyrimo rezultatus ir suformuotą poziciją apie identifikuotas problemas, yra pateikiamos rekomendacijos, kaip turėtų būti sprendžiamos magistro darbe identifikuotos problemos, siekiant užtikrinti teisinį apibrėžtumą bei veiksmingą pridėtinės vertės mokesčio taisyklių taikymą finansinėms paslaugoms Lietuvoje.

SUMMARY

Challenges of Applying Value Added Tax to Financial Services in Lithuania

Evelina Eidukaitytė

The master's thesis analyses the legal regulation of the application of value added tax to financial services within the Lithuanian legal system. In order to assess the clarity of the current provisions of the Law on Value Added Tax of the Republic of Lithuania and their practical implementation, an analysis was carried out of the jurisprudence of the Court of Justice of the European Union, the Law on Value Added Tax of the Republic of Lithuania, the commentary on the Law on Value Added Tax of the Republic of Lithuania as well as academic works by foreign scholars.

The first part of the thesis focuses on the functioning of the value added tax system and fundamental principles of the value added tax regime as applied in the financial services sector. The second part discusses what qualifies as financial services for value added tax purposes, how the option to tax financial services is implemented in Lithuania, and the importance of the case law of the Court of Justice of the European Union. The third part of the thesis examines the practical application of the value added tax applicable to financial services in Lithuania, identifying the shortcomings of the current regulation. Finally, the fourth part addresses fiscal implications of exempting financial services from value added tax and the future.

The analysis conducted in the thesis leads to the identification of factors that influence the clarity of the application of value added tax rules in the financial services sector. In addition to findings reflecting the results of the research and the position of the author on the identified problems, the conclusions also provide recommendations on how the problems identified in the thesis should be solved in order to ensure legal certainty and effective application of value added tax rules to financial services in Lithuania.